

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

«До захисту допущено»

В.о. завідувача кафедри, д.е.н., доцент

_____ **Ірина ТОПАЛОВА**

«___» _____ 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр»
освітньої програми «Облік і оподаткування»
за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»

ОБЛІК І АУДИТ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Науковий керівник: к.е.н., доцент

Андрій НАЙДА

Рецензент: к.е.н., доцент

Ольга ПЕТРЕНКО

Виконала здобувачка першого рівня вищої
освіти заочної форми навчання
освітньо-професійної програми «Облік і
оподаткування» спеціальності
071 «Облік і оподаткування»

Ніка НІКОВА

*Засвідчую, що кваліфікаційна робота
містить результати власних досліджень.
Використання ідей і текстів інших авторів
має посилання на відповідне джерело.*

_____ **Ніка НІКОВА**

ОДЕСА – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	7
1.1 Сутність поняття «основні засоби» та їх класифікація.....	7
1.2 Теоретичні основи обліку основних засобів у аграрних підприємствах.....	13
1.3 Науково-методичні основи аудиту основних засобів	19
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ УМОВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА СТАН ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ТОВ «ПЕРЕМОГА» ТУЛЬЧИНСЬКОГО РАЙОНУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	25
2.1 Організаційно-економічна характеристика господарства	25
2.2 Первинний та зведений облік основних засобів	32
2.3 Аналіз та оцінка ефективності використання основних засобів підприємства.....	39
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ...	47
3.1 Методика та організація аудиту основних засобів	47
3.2 Напрями удосконалення обліку основних засобів	58
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Основні засоби є невід'ємною складовою матеріально-технічної бази будь-якого підприємства, забезпечують його виробничу діяльність та значною мірою визначають рівень конкурентоспроможності на ринку. У сільськогосподарському секторі економіки роль основних засобів набуває особливого значення, оскільки саме вони формують виробничий потенціал аграрних підприємств, забезпечують вирощування сільськогосподарської продукції та безпосередньо впливають на кінцеві фінансові результати діяльності. Земельні ділянки, будівлі та споруди, сільськогосподарська техніка, багаторічні насадження – усе це складові основних засобів, від стану яких залежить ефективність функціонування аграрного виробництва.

У сучасних умовах розвитку економіки України, зокрема аграрного сектору, питання вдосконалення обліку та контролю основних засобів набувають особливої актуальності. Це зумовлено низкою чинників: необхідністю забезпечення достовірності фінансової звітності за міжнародними стандартами; посиленням вимог контролюючих органів до обґрунтованості податкових пільг щодо основних засобів; потребою в оперативній управлінській інформації для прийняття інвестиційних рішень; а також необхідністю оптимізації використання матеріально-технічної бази в умовах обмежених фінансових ресурсів.

Теоретичні та практичні аспекти обліку основних засобів досліджувалися вітчизняними та зарубіжними вченими. Загальні теоретичні засади бухгалтерського обліку основних засобів розроблені в працях таких авторів як С.Ф. Голова, В.Г. Линник, М.В. Кужельний, О.С. Баранецька, Н.М. Гнатєва та інші. Методологічні основи аудиту основних засобів висвітлені в роботах Г.Г. Кірейцева, В.І. Податкового, А.І. Рудницького, І.В. Скоби. Специфіка обліку необоротних активів у сільськогосподарському виробництві розглядається в працях В.І. Мельника, А.М. Горлачова, Л.В. Непомнящої.

Водночас, незважаючи на значний науковий доробок, окремі аспекти обліку та аудиту основних засобів у сільськогосподарських підприємствах залишаються недостатньо дослідженими, зокрема питання автоматизації обліку в умовах журнально-ордерної форми, організації внутрішнього аудиту основних засобів на базі комісійної моделі, оптимізації співвідношення між ремонтом та модернізацією техніки. Це обумовлює необхідність подальшого наукового осмислення зазначеної проблематики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри обліку і оподаткування «Перспективи розвитку обліку, контролю і оподаткування в умовах трансформації економічних процесів» (номер державної реєстрації 0121U110384)

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій з удосконалення обліку та аудиту основних засобів у сучасних умовах господарювання.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- дослідити теоретичні засади обліку основних засобів, їх економічну сутність, класифікацію та оцінку;
- – проаналізувати нормативно-правове регулювання обліку та аудиту основних засобів в Україні;
- – розглянути методологічні основи аудиту основних засобів, зокрема організацію внутрішнього аудиту;
- – провести аналіз господарської діяльності та сучасного стану обліку основних засобів у ТОВ «Перемога»;
- – виявити проблеми та недоліки в організації обліку основних засобів на досліджуваному підприємстві;
- – розробити пропозиції щодо удосконалення обліку основних засобів, включаючи автоматизацію;

– – обґрунтувати пропозиції щодо впровадження внутрішнього аудиту основних засобів;

Об'єктом дослідження є процеси обліку і аудиту основних засобів в ТОВ «Перемога» Тульчинського району Вінницької області».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних, організаційних та практичних аспектів обліку й аудиту основних засобів, а також їх вплив на фінансові результати аграрних підприємств.

Інформаційною базою кваліфікаційної роботи є законодавчі та нормативно-правові акти України, що регулюють питання обліку і аудиту основних засобів, монографії, наукові статті та матеріали науково-практичних конференцій українських і зарубіжних учених-економістів, фінансова звітність та первинні документи досліджуваного аграрного підприємства.

Методи дослідження. У процесі написання роботи використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: аналіз і синтез – для узагальнення теоретичних підходів до обліку основних засобів; системний підхід – для вивчення взаємозв'язку між складовими системи обліку; монографічний метод – для детального вивчення практики обліку на конкретному підприємстві; нормативно-правовий метод – для аналізу законодавчої бази; розрахунково-аналітичний метод – для оцінки ефективності використання основних засобів; порівняльний аналіз – для зіставлення показників у динаміці; графічний метод – для наочного зображення результатів дослідження; метод логічного узагальнення – для формування висновків та пропозицій.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Прийнято участь в Науково-практичного форумі «Сталий розвиток економіки та агробізнесу: погляд молодих дослідників» в Одеському державному аграрному університеті на тему «Використання цифрових технологій в обліково аналітичному забезпеченні».

Публікації. За матеріалами дослідження опубліковано 1 тезу доповіді. Загальний обсяг публікацій – 0,15 ум. друк. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, додатків. Зміст роботи представлений на 78 сторінках комп'ютерного тексту. Кваліфікаційна робота містить 23 таблиці, 5 рисунків, 7 додатків. Список використаних джерел налічує 75 найменувань, представлених на 8 сторінках.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

1.1. Сутність поняття «основні засоби» та їх класифікація

Основні засоби є матеріальним фундаментом виробничої діяльності будь-якого підприємства і відіграють ключову роль у процесі формування виробничого потенціалу. У сільськогосподарських підприємствах значення основних засобів набуває особливої ваги, оскільки земля, сільськогосподарська техніка, будівлі та споруди виробничого призначення безпосередньо визначають продуктивність та конкурентоспроможність аграрного виробника. Ефективне управління основними засобами неможливе без чіткого розуміння їх економічної сутності та правильної класифікації, що є необхідною передумовою організації їх бухгалтерського обліку.

У науковій і нормативній літературі поняття «основні засоби» трактується неоднозначно. Можна виділити декілька підходів: економічний, бухгалтерський (обліковий), правовий і технологічний. Такий плюралізм підходів обумовлений тим, що основні засоби є складним, багатоаспектним явищем, яке одночасно є об'єктом економічного аналізу, бухгалтерського обліку та правового регулювання.

Джеджула В.В., Єпіфанова І.Ю. та Волоська Н.Р. [14] провели детальне дослідження сутності поняття «основні засоби» і встановили, що в науковій літературі цей термін нерідко ототожнюється з поняттям «основні фонди» (радянська термінологія), «необоротні матеріальні активи» (ширше поняття за НП(С)БО) та «основний капітал» (у контексті економічного аналізу). Автори обстоюють позицію, що для потреб бухгалтерського обліку найбільш коректним є термін «основні засоби», визначений НП(С)БО 7.

Систематизований порівняльний огляд наукових підходів до визначення поняття «основні засоби» наведено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика підходів до визначення поняття «основні засоби» у науковій літературі

Автор(и)	Підхід	Визначення
Неміш Ю.В. [41]	Економічний	засоби праці, що беруть участь у процесі виробництва багаторазово, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, і поступово переносять свою вартість на вартість готової продукції
Жадан Т.А., Лозова Н.В. [17]	Обліковий	матеріальні активи, що утримуються підприємством для використання у виробництві або постачанні товарів/послуг, надання в оренду або для адміністративних цілей строком понад один рік
Костюнік О.В., Наконечна А.А. [24]	Комплексний	сукупність матеріально-речових цінностей, що функціонують у натуральній формі протягом тривалого часу у сфері матеріального виробництва і невиробничій сфері
Джеджула В.В. та ін. [14]	Обліково-правовий	матеріальні об'єкти, відповідно до критеріїв визнання НП(С)БО 7 або МСБО 16, щодо яких існує ймовірність отримання майбутніх економічних вигод та вартість яких можна достовірно оцінити
Панчук Л.В. [48]	Функціональний	засоби праці з терміном корисного використання понад рік і вартістю понад встановлений поріг, що зберігають натуральну форму та переносять свою вартість на продукт частинами через амортизацію
Яковишина Н.А., Яковенко К.А. [75]	Системний	частина необоротних активів, що мають матеріальну форму, відповідають критеріям визнання активів та призначені для використання у господарській діяльності строком більше одного операційного циклу або більше 12 місяців
Колісник О.П., Поліщук М.С. [23]	Управлінський	фундаментальний ресурс підприємства, що забезпечує його виробничий потенціал та є об'єктом стратегічного управління і довгострокового бухгалтерського обліку
Замлинський В.А. [20]	Інноваційний	ОЗ в сучасних умовах потребують переосмислення з урахуванням цифровізації та появи нових форм матеріальних активів

Джерело: систематизовано автором

З позицій бухгалтерського обліку в Україні основним нормативним документом, що регулює облік основних засобів, є Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» (НП(С)БО 7) [40]. Відповідно до п. 4 НП(С)БО 7, основні засоби – матеріальні активи, які підприємство/установа утримує з метою використання їх у процесі виробництва/діяльності або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

На міжнародному рівні облік основних засобів регулюється Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» (МСБО 16) [33], відповідно до якого основні засоби визнаються активом тоді, коли є імовірність, що підприємство отримає пов'язані з ним майбутні економічні вигоди, і собівартість об'єкта можна достовірно оцінити.

Порівняння вимог НП(С)БО 7 та МСБО 16 щодо критеріїв визнання основних засобів наведено у таблиці 1.2.

Гречко С.М. [11] досліджував особливості визнання основних засобів в цілях бухгалтерського обліку та оподаткування і встановив, що між НП(С)БО 7 та Податковим кодексом України [51] існують суттєві розбіжності у критеріях визнання. Зокрема, п. 14.1.138 ПКУ [51] визначає ОЗ як матеріальні активи з первісною вартістю понад 20 000 грн (з 2022 р.) та строком корисного використання понад 1 рік. Ці розбіжності є джерелом тимчасових різниць між бухгалтерським та податковим обліком.

Класифікація основних засобів є необхідною умовою організації їх аналітичного обліку, нарахування амортизації та управління виробничим потенціалом підприємства. Михайлов А.М. [36] зазначає, що правильна класифікація основних засобів дозволяє: забезпечити точний облік за групами;

застосувати відповідні норми амортизації; здійснювати аналіз стану та ефективності використання.

Таблиця 1.2

Порівняння критеріїв визнання основних засобів за НП(С)БО 7 та МСБО 16

Критерій визнання	НП(С)БО 7 [40]	МСБО 16 [33]
Строк корисного використання	Більше 1 року (або операційного циклу)	Більше 1 звітного року
Вартісний поріг	Встановлюється обліковою політикою (раніше – 6 000 грн; з 2021 р. поріг визначає підприємство)	Не встановлюється – оцінюється суттєвість
Матеріальна форма	Обов'язкова	Обов'язкова (нематеріальні – МСБО 38)
Ймовірність майбутніх вигод	Так	Так
Достовірність оцінки	Так	Так
Мета утримання	Виробництво, надання послуг, оренда, адміністрування	Виробництво, постачання товарів/послуг, оренда, адміністрування
Первісна оцінка	За собівартістю	За собівартістю
Подальша оцінка	Модель собівартості або переоцінки	Модель собівартості або переоцінки

Джерело: складено автором на основі [33; 40]

НП(С)БО 7 [40] групує основні засоби у дев'ять груп залежно від функціонального призначення та фізичних властивостей. ПКУ [51] класифікує основні засоби на 16 груп із встановленими мінімальними строками амортизації для кожної (таблиця 1.3).

Окрім наведеної нормативної класифікації, у науковій літературі пропонуються додаткові класифікаційні ознаки. Панчук Л.В. [48] систематизує

класифікацію основні засоби за такими ознаками: функціональне призначення (виробничі та невиробничі); галузева належність; натурально-матеріальний склад; ступінь участі у виробничому процесі; форма власності; ступінь використання (в експлуатації, в запасі, на консервації). Яковишина Н.А. та Яковенко К.А. [75] доповнюють цей перелік класифікацією за технічним станом та рівнем зносу.

Таблиця 1.3

Класифікація основних засобів відповідно до НП(С)БО 7 та ПКУ

Група за НП(С)БО 7	Характеристика	Відповідна група ПКУ	Мін. строк амортизації (ПКУ), років
1. Земельні ділянки	Земля як об'єкт нерухомості	Група 1	Не амортизується
2. Капітальні витрати на поліпшення земель	Меліорація, зрошення, дренаж	Група 2	15
3. Будинки, споруди та передавальні пристрої	Нерухомість виробничого призначення	Група 3	20 (будівлі); 15 (споруди)
4. Машини та обладнання	Виробниче устаткування, с/г техніка	Група 4	5
5. Транспортні засоби	Автомобілі, трактори, комбайни	Група 5	5
6. Інструменти, прилади, інвентар	Виробничий та господарський інвентар	Група 6	4
7. Тварини	Продуктивна та робоча худоба	Група 7	6
8. Багаторічні насадження	Сади, виноградники, лісосмуги	Група 8	10
9. Інші основні засоби	Об'єкти, що не ввійшли до груп 1–8	Групи 9–16	5–100

Джерело: складено автором на основі [40; 51]

Для потреб сільськогосподарських підприємств Огійчук М.Ф. та ін. [43] запропонували розширену класифікацію основних засобів з урахуванням галузевої специфіки, виокремивши такі підгрупи в межах груп 4 і 5: сільськогосподарські машини і знаряддя (трактори, комбайни, сівалки, культиватори); меліоративна техніка; обладнання для тваринницьких ферм.

Узагальнену класифікацію основних засобів підприємства наведено на рисунку 1.1.

Рис. 1.1. Класифікація об'єктів основних засобів

Джерело: узагальнено автором

Для потреб сільськогосподарських підприємств Огійчук М.Ф. та ін. [43] запропонували розширену класифікацію основних засобів з урахуванням галузевої специфіки, виокремивши такі підгрупи в межах груп 4 і 5: сільськогосподарські машини і знаряддя (трактори, комбайни, сівалки, культиватори); меліоративна техніка; обладнання для тваринницьких ферм.

Важливим елементом теоретичних засад обліку основних засобів є їх оцінка. Відповідно до НП(С)БО 7 [40] та МСБО 16 [33], розрізняють первісну та справедливую вартість.

Горбань С.Ю. [10] досліджував питання оцінки основних засобів за справедливою вартістю і дійшов висновку, що в умовах динамічної ринкової економіки переоцінка до справедливої вартості забезпечує більшу достовірність фінансової звітності. Сук П. [65] у практичній площині розглянув порядок відображення в обліку результатів переоцінки основних засобів та зазначив, що переоцінений залишок вартості основних засобів формує додатковий капітал підприємства (рах. 411).

Бабяк Н.Д. у своєму дослідженні амортизаційних відрахувань як фінансового джерела відтворення основних засобів підприємств зазначає, що правильний розрахунок амортизації є ключовим для забезпечення відтворення виробничих потужностей [3, с. 177].

Таким чином, основні засоби є ключовою категорією бухгалтерського обліку, що потребує чіткого нормативного визначення та системної класифікації для забезпечення достовірного відображення у фінансовій звітності та ефективного управління матеріальними ресурсами підприємства.

1.2 Теоретичні основи обліку основних засобів у аграрних підприємствах

Основні засоби в аграрних підприємствах є фундаментальною складовою матеріально-технічної бази, що забезпечує процес виробництва сільськогосподарської продукції. Відповідно до НП(С)БО 7 «Основні засоби», це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання у процесі виробництва, надання послуг або для здійснення адміністративних функцій, очікуваний строк корисного використання яких перевищує один рік.

Облік основних засобів регламентується комплексом нормативно-правових актів, що включають закони України, національні та міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, інструкції та методичні рекомендації (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Система нормативно-правового регулювання обліку основних засобів

Рівень регулювання	Нормативний акт	Сфера регулювання
Законодавчий	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [55]	Загальні принципи обліку, вимоги до звітності
	Податковий кодекс України [51]	Податковий облік, амортизація
Національні стандарти	НП(С)БО 7 «Основні засоби» [40]	Методологія обліку, оцінка, амортизація
	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [39]	Принципи фінансової звітності
Міжнародні стандарти	МСБО 16 «Основні засоби» [33]	Міжнародна методологія обліку
Методичні документи	Інструкція про застосування плану рахунків [21]	Порядок ведення рахунків
	Методичні рекомендації з обліку основних засобів [57]	Практичні аспекти обліку

Джерело: узагальнено автором на основі [21, 33, 39, 40, 51, 55, 57]

НП(С)БО 7 «Основні засоби» [40] визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби, інші необоротні матеріальні активи та групи вибуття, утримувані для продажу, та забезпечує її розкриття у фінансовій звітності.

МСБО 16 «Основні засоби» [33] встановлює правила обліку основних засобів, зокрема: визначення моменту визнання активу; визначення балансової вартості;

визначення сум амортизаційних відрахувань; обліку витрат на ремонт та технічне обслуговування; обліку вибуття.

Огійчук М.Ф. та ін. [43] у фундаментальному підручнику «Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах» виокремили такі специфічні риси обліку ОЗ в аграрних підприємствах:

1. Облік землі (субрахунок 101). Земля є унікальним засобом виробництва в сільському господарстві, оскільки не амортизується та не підлягає фізичному зносу за умови правильного використання. Водночас якість земель може погіршуватись внаслідок ерозії, засолення та виснаження, що вимагає відображення відповідних капітальних витрат на поліпшення (субрахунок 102).

2. Облік сільськогосподарської техніки (субрахунок 104–105). Трактори, комбайни, сівалки, плуги та інша с/г техніка зазнають інтенсивного використання в сезон, що може призводити до нерівномірного фізичного зносу протягом року. Підприємства мають право нараховувати амортизацію пропорційно до обсягу виробленої продукції або відпрацьованих годин.

3. Облік продуктивної та робочої худоби (субрахунок 107). Тварини основного стада обліковуються як основні засоби відповідно до НП(С)БО 7 [40], що відрізняє їх від поголів'я молодняку та тварин на відгодівлі (які є запасами або поточними біологічними активами за П(С)БО 30). Особливістю є переведення тварин з однієї групи до іншої (молодняк → основне стадо) з відповідним облік перенесення.

4. Облік багаторічних насаджень (субрахунок 108). Сади, виноградники та полезахисні лісосмуги є специфічним об'єктом ОЗ, що вимагає окремого аналітичного обліку в розрізі видів насаджень та строків їх закладення. Амортизація нараховується з моменту початку плодоношення.

Гуцаленко Л.В., Гловюк А.С. та Ковальчук І.В. [13] досліджували організацію обліку та аудиту ОЗ і зазначають, що ефективна система аналітичного обліку ОЗ в аграрному підприємстві повинна забезпечувати деталізацію у розрізі місць

зберігання (підрозділів), матеріально відповідальних осіб та об'єктів (через інвентарні картки).

Жук В.М., Замлінський В.А. та Найда А.В. [19] в дослідженні обліку та звітності в інформаційному забезпеченні аграрної політики наголошують, що якість облікової інформації про ОЗ у сільськогосподарських підприємствах безпосередньо впливає на можливості проведення державної аграрної політики та оцінку потенціалу аграрного сектору.

Амортизація є центральним процесом в обліку ОЗ, що безпосередньо впливає на собівартість продукції та фінансові результати підприємства. НП(С)БО 7 [40] передбачає такі методи нарахування амортизації:

1. Прямолінійний – рівномірне нарахування протягом строку корисного використання;
2. Зменшення залишкової вартості – застосування норми амортизації до залишкової вартості;
3. Прискореного зменшення залишкової вартості – подвоєна норма прямолінійного методу;
4. Кумулятивний – визначення суми цифр років строку корисного використання;
5. Виробничий – пропорційно до обсягу виробленої продукції або відпрацьованих годин.

Бабяк Н.Д. [3] досліджував амортизаційні відрахування як фінансове джерело відтворення ОЗ підприємств та встановив, що в Україні ефективність амортизаційної функції залишається невисокою внаслідок недостатнього розміру амортизаційних відрахувань для реального оновлення техніки (особливо актуально для с/г підприємств). Русов А. [58] розглянув теоретичні аспекти та сучасні тенденції відтворення основних фондів аграрних підприємств, акцентуючи на необхідності прискорення оновлення матеріально-технічної бази аграрного сектору.

Для сільськогосподарських підприємств вибір методу амортизації має важливе значення з огляду на сезонність виробництва (таблиця 1.6).

Таблиця 1.6

Порівняльний аналіз методів амортизації ОЗ та їх застосування в аграрному секторі

Метод	Характеристика	Переваги	Недоліки	Рекомендовані об'єкти
Прямолінійний	Рівномірне нарахування	Простота розрахунку	Не враховує інтенсивність	Будівлі, споруди (103)
Зменшення залишку	Більші суми на початку	Збіг з реальним зносом	Складніший розрахунок	Легкові авто, обладнання
Прискорений	Подвоєна норма	Швидше відшкодування	Завищення витрат початку	Комп'ютерна техніка
Кумулятивний	Прогресивне зменшення	Гнучкість	Складний розрахунок	Дорога техніка з низкою зносу
Виробничий	За обсягом продукції	Відображає реальну інтенсивність	Потребує вимірювання	С/г техніка (104, 105), тварини (107)

Джерело: складено автором на основі [3; 40; 43]

Особливо важливим для аграрного виробництва є виробничий метод, що дозволяє нараховувати амортизацію пропорційно до фактично відпрацьованих мото-годин (для тракторів та комбайнів) або кілометрів пробігу (для транспортних засобів). Це забезпечує більш точне відображення реального зносу с/г техніки, яка використовується інтенсивно в сезон.

Жаріков О.О. [18] запропонував напрями удосконалення типових форм первинного обліку ОЗ (ОЗ-1 – ОЗ-6), що дозволили б підвищити інформативність первинної документації. Довжик О.О. та Гапонюк А.І. [15] зазначають, що в сучасних умовах господарювання традиційні паперові форми первинного обліку ОЗ доцільно замінити електронними аналогами з відповідними КЕП уповноважених осіб.

Петренко А.Я. та Попова В.Д. [50] систематизували основні шляхи вдосконалення організації обліку ОЗ, серед яких виокремили: запровадження штрихкодування інвентарних об'єктів; впровадження спеціалізованих ERP-систем; перехід на електронні інвентарні картки.

Найда А.В., Крюкова І.О. та ін. [38] обґрунтовують доцільність впровадження технологій штучного інтелекту в обліково-аналітичне забезпечення сільськогосподарських підприємств, у т. ч. у сфері управління та обліку ОЗ. Зокрема, AI-інструменти можуть використовуватись для автоматичного визначення строків корисного використання об'єктів ОЗ на підставі галузевої статистики та технічних характеристик.

Правдюк Н.Л., Коваль Л.В. та Коваль О.В. [53] у комплексній монографії про облікову політику підприємства визначають, що ключовими елементами облікової політики щодо ОЗ є: встановлення вартісного порогу віднесення до ОЗ; вибір методу амортизації; визначення порогу суттєвості для проведення переоцінки; встановлення критеріїв розмежування поточного ремонту та капітального покращення.

Кафка С.М. [22] розглянув специфіку відображення в обліку операцій вибуття ОЗ та зазначив, що одним із найбільш поширених джерел помилок є некоректне визначення залишкової вартості об'єкта при його реалізації або ліквідації.

Леонова Ю.О. [25] дослідила особливості обліку ОЗ в умовах дії ПКУ і встановила, що одним із ключових завдань бухгалтера є ведення паралельного обліку ОЗ: бухгалтерського (за НП(С)БО 7 або МСБО 16) та податкового (за розділом III ПКУ), що дозволяє коректно визначати тимчасові різниці та суму відстроченого податку на прибуток.

1.3 Науково-методичні основи аудиту основних засобів

Аудит основних засобів є важливим елементом системи внутрішнього контролю та зовнішнього аудиту фінансової звітності. Він спрямований на встановлення достовірності облікових даних щодо наявності, оцінки та руху основних засобів, правильності нарахування амортизації та відображення інформації у фінансовій звітності.

Питання аудиту основних засобів у підприємствах аграрного сектору є предметом наукових дискусій і досліджується з позицій теорії, організації та практичного застосування аудиторських процедур. Водночас важливим є не лише вивчення особливостей перевірки такого специфічного об'єкта, як основні засоби, але й узагальнення досвіду забезпечення якості аудиту в цілому. Такий підхід дає можливість об'єктивно оцінити доцільність використання окремих методичних прийомів і контрольних процедур щодо різних видів ресурсів підприємства.

Васильків М.Р. та Чубай В.М. у своєму дослідженні аудиту операцій з основними засобами розглядають методику проведення аудиту, чинники, які потрібно враховувати, а також типові помилки та порушення, що виявляються [5, с. 288]. Вони зазначають, що основні засоби є одним із найбільш значущих активів підприємства, що обумовлює високий рівень аудиторських ризиків при їх перевірці.

Манухіна М.Ю. досліджувала особливості аудиту операцій з основними засобами на підприємстві, виділяючи специфічні процедури перевірки нарахування амортизації, оцінки вибуття та переоцінки основних засобів [27, с. 128].

На підставі аналізу діяльності сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм М.І. Бондар обґрунтував позицію, відповідно до якої аудит як форма контролю має розглядатися як невід'ємна складова системи управління підприємством. Його застосування дає змогу виявляти резерви підвищення ефективності здійснення та використання капітальних інвестицій, оцінювати технічний стан основних засобів і формувати їх оптимальну структуру з урахуванням особливостей конкретного суб'єкта господарювання. При цьому

важливою передумовою досягнення зазначених цілей є належна організація внутрішнього аудиту на підприємстві [4, с. 12–13].

На нашу думку, наведений підхід є цілком обґрунтованим, оскільки його практична реалізація сприятиме підвищенню інформаційного забезпечення процесу управління основними засобами, посиленню контролю за їх використанням та зростанню ефективності функціонування матеріально-технічної бази у сільськогосподарському виробництві.

Аналіз наукових підходів до організації аудиту основних засобів свідчить про наявність різних моделей аудиторського контролю (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Класифікація аудиту основних засобів за різними критеріями

Критерій класифікації	Вид аудиту	Характеристика
За суб'єктом проведення	Внутрішній аудит	Проводиться службою внутрішнього аудиту підприємства
	Зовнішній аудит	Проводиться незалежними аудиторськими фірмами
За об'єктом перевірки	Аудит надходження	Перевірка правильності оформлення та оцінки
	Аудит експлуатації	Контроль використання та нарахування амортизації
	Аудит вибуття	Перевірка операцій зі списання та реалізації
За методом перевірки	Документальний	Перевірка первинних документів
	Фактичний	Інвентаризація, огляд об'єктів
	Аналітичний	Аналіз співвідношень та тенденцій

Джерело: узагальнено автором на основі [2, 5, 8, 9, 16, 27, 29, 44, 61]

Методологія аудиту основних засобів базується на системі взаємопов'язаних процедур, спрямованих на встановлення достовірності облікових даних (рис. 1.3).

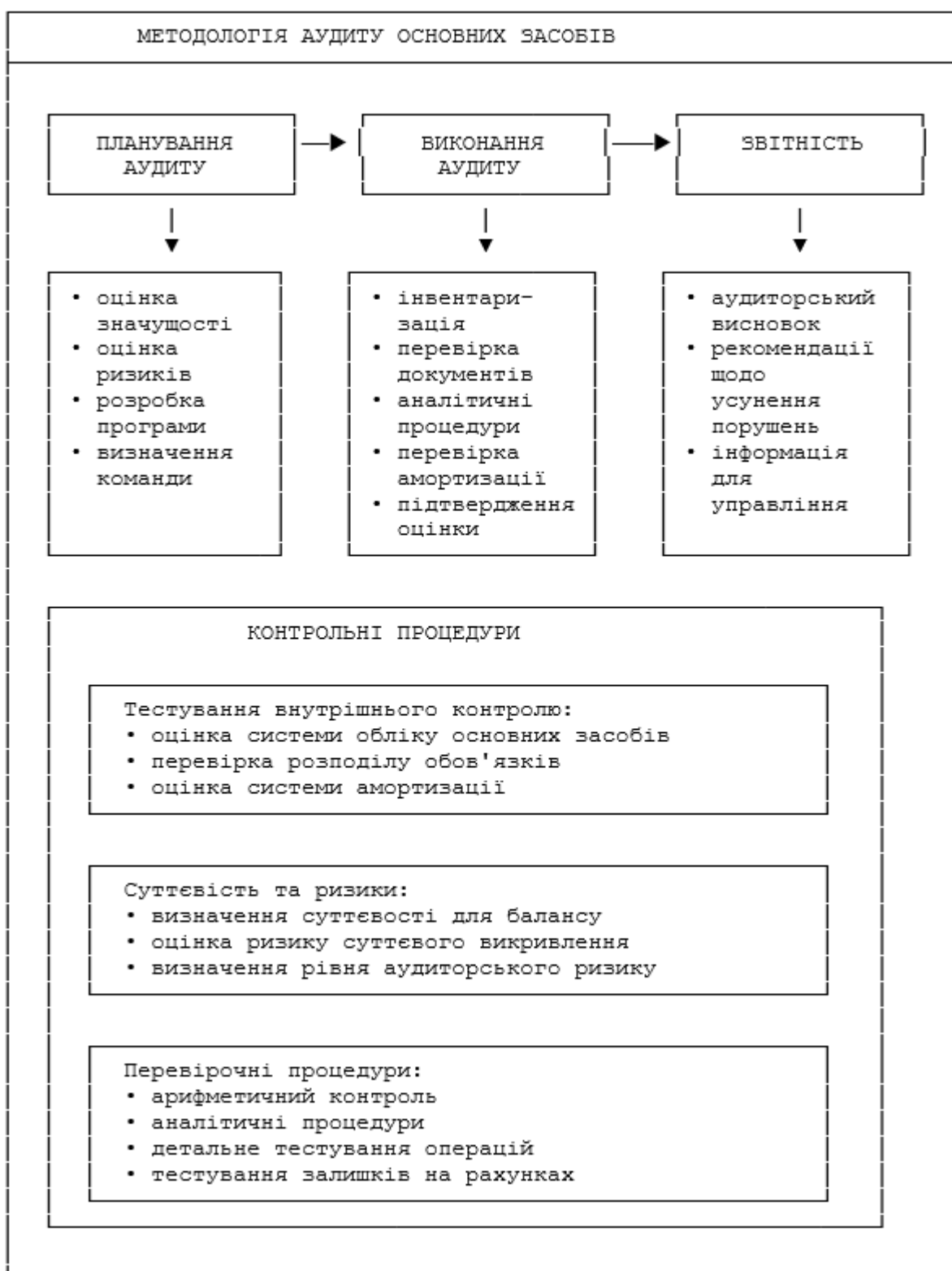

Рис. 1.3. Структура методології аудиту основних засобів

Джерело: розроблено автором на основі [2, 5, 8, 27, 32, 61]

Виноградова М.О. та Жидєєва Л.І. у навчальному посібнику з аудиту детально розглядають методику аудиту основних засобів, включаючи планування, оцінку внутрішнього контролю та виконання аудиторських процедур [8, с. 245].

Сирцева С.В. та Чебан Ю.Ю. у своєму дослідженні методичних підходів щодо проведення аудиту основних засобів у сільськогосподарських підприємствах зазначають, що для аграрного сектору характерні специфічні ризики, пов'язані з сезонністю використання техніки та особливостями оцінки біологічних активів [61, с. 111].

Програма аудиту основних засобів має включати комплекс процедур, спрямованих на перевірку ключових аспектів обліку (табл. 1.6).

Дубініна М.В. та Сіренко Н.М. досліджували особливості організації внутрішнього аудиту основних засобів, зазначаючи, що ефективний внутрішній аудит потребує належного методичного забезпечення та кваліфікованих кадрів [16, с. 78].

Матвійчук Л.О. у своєму дослідженні обґрунтування напрямів організації внутрішнього аудиту основних засобів сільськогосподарських підприємств зазначає, що для аграрного сектору характерна необхідність посиленого контролю за ефективністю використання сезонної техніки та станом біологічних активів [29, с. 231].

Мац Т.П. досліджував посилення організації аудиту основних засобів у сільськогосподарських підприємствах, пропонуючи заходи щодо вдосконалення контрольних процедур [31, с. 161].

Аудит основних засобів у сільськогосподарських підприємствах має ряд специфічних особливостей, пов'язаних зі специфікою виробництва та складом основних засобів.

Таблиця 1.6

Програма аудиту основних засобів

№ п.п.	Аудиторська процедура	Мета процедури	Джерела інформації	Методи перевірки
1	Перевірка наявності основних засобів	Підтвердження фактичної наявності активів	Інвентаризаційні описи, акти	Фактична перевірка, інвентаризація
2	Перевірка правильності оцінки	Контроль відповідності оцінки НП(С)БО	Договори, рахунки, акти оцінки	Документальна перевірка, перескладення
3	Аналіз амортизаційної політики	Оцінка відповідності методу амортизації	Накази про облікову політику, розрахунки	Аналітичні процедури
4	Перевірка нарахування амортизації	Контроль арифметичної точності розрахунків	Амортизаційні відомості	Перескладення, звірка
5	Перевірка операцій з вибуття	Встановлення правомірності списання	Акти списання, договори купівлі-продажу	Документальна перевірка
6	Аналіз ремонтів та поліпшень	Розмежування витрат на ремонт та модернізацію	Акти приймання ремонтних робіт	Аналітичні процедури
7	Перевірка переоцінки	Оцінка обґрунтованості переоцінки	Протоколи переоцінки, оціночні звіти	Документальна перевірка
8	Аналіз орендних операцій	Контроль правильності обліку оренди	Договори оренди	Аналітичні процедури

Джерело: розроблено автором на основі [2, 5, 8, 27, 61]

Матвійчук Л.О. у дослідженні аудиту основних засобів в аграрному секторі виділяє специфіку, завдання та перспективи розвитку аудиторських послуг для сільськогосподарських підприємств [28, с. 38]. Вона зазначає, що основними специфічними об'єктами аудиту в аграрному секторі є:

- сільськогосподарська техніка та обладнання;
- транспортні засоби спеціального призначення;
- біологічні активи (тварини, багаторічні насадження);
- меліоративні системи та споруди.

Гуцаленко Л.В., Гловюк А.С. та Ковальчук І.В. у своєму дослідженні організації обліку та аудиту основних засобів зазначають, що для аграрних підприємств характерна висока питома вага основних засобів у структурі активів, що потребує особливої уваги аудиторів до оцінки їхнього стану та ефективності використання [13, с. 741].

Олійник С.О. досліджував внутрішній аудит як необхідність підвищення ефективного управління підприємством, зазначаючи, що для сільськогосподарських підприємств особливо важливим є контроль за використанням сезонної техніки та запобігання її простою [45, с. 250].

Хорунжак Н., Кощинець М. та Кондрюк Л. досліджували інституційні засади якості аудиту й аудиторської діяльності в Україні, зазначаючи, що підвищення якості аудиту основних засобів потребує вдосконалення нормативного регулювання та професійної підготовки аудиторів [71, с. 67].

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ УМОВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА СТАН ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ТОВ «ПЕРЕМОГА» ТУЛЬЧИНСЬКОГО РАЙОНУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Аналіз господарської діяльності підприємства

Агропромисловий комплекс Вінницької області є одним із ключових секторів регіональної економіки, а сільськогосподарські підприємства Тульчинського району відіграють важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки та наповненні місцевих бюджетів. Серед таких господарств чільне місце займає ТОВ «Перемога», яке від часу свого заснування послідовно нарощує виробничий потенціал і зміцнює позиції на аграрному ринку регіону.

ТОВ «Перемога» зареєстроване 27 жовтня 2003 року та розташоване за адресою: Вінницька область, Тульчинський район, с. Гути, вул. Шевченка, 16. Керівництво підприємством здійснює директор Олійник Василь Григорович.

Метою діяльності підприємства є отримання прибутку шляхом провадження господарської діяльності в аграрній сфері, задоволення потреб ринку у сільськогосподарській продукції, а також забезпечення соціально-економічного розвитку трудового колективу.

Предметом діяльності ТОВ «Перемога» відповідно до Статуту є:

- вирощування зернових та олійних культур (пшениця озима, кукурудза на зерно, соняшник, ріпак);
- виробництво, зберігання та реалізація сільськогосподарської продукції;
- надання послуг із обробітку землі та збирання врожаю;
- інші види діяльності, що не суперечать чинному законодавству України.

Правову основу функціонування підприємства складають Цивільний, Земельний і Податковий кодекси України, Кодекс законів про працю, а також

закони «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», «Про оренду землі» та «Про державну підтримку сільського господарства України».

Масштаби та інтенсивність виробничо-господарської діяльності підприємства визначаються обсягами землекористування, чисельністю персоналу, забезпеченістю виробничими ресурсами, величиною капіталу, а також системою фінансово-економічних показників, що відображають результати роботи господарства. Для їх комплексної оцінки розглянемо динаміку основних параметрів діяльності ТОВ «Перемога» за 2023-2025 роки (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Розміри діяльності ТОВ «Перемога»

Показники	2023 р.	2024 р.	2025 р.	2025 р. до 2023 р., %
Площа сільськогосподарських угідь, га	639,8	618,3	611,6	95,6
з них: рілля	639,8	618,3	611,6	95,6
Частка ріллі в сільськогосподарських угіддях, %	100,0	100,0	100,0	-
Кількість працівників, зайнятих в с.-г. виробництві, чол.	20	18	18	90,0
Середньорічна вартість авансованого капіталу, тис. грн.	49877	58380,4	61075,5	122,5
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн.	46943	47257,9	47502,0	101,2
Середньорічна вартість оборотних засобів, тис. грн.	35522	43655,7	46192,6	130,0
Середньорічна вартість основних засобів (залишкова вартість), тис. грн.	14355	14724,7	14882,9	103,7
в т. ч. на 100 га с/г угідь, тис. грн.	2243,7	2381,5	2433,4	108,5
на 1-го середньорічного працівника, тис. грн.	717,8	818,0	826,8	115,2
Приходиться на одного середньорічного працівника ріллі, га	32,0	34,4	34,0	106,2
Вартість валової продукції (в постійних цінах 2021 р.), тис. грн.	15844,6	19453,8	21809,7	137,6

Джерело: розраховано автором

Площа сільськогосподарських угідь досліджуваного товариства зменшилась із 639,8 га у 2023 році до 611,6 га у 2025 році, тобто на 4,4 %. Вся орендована площа представлена ріллею, що відображає інтенсивний характер використання угідь і цілковиту відсутність пасовищ та сіножатей у структурі землекористування.

Чисельність працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві, скоротилася з 20 осіб у 2023 році до 18 осіб у 2025 році, тобто на 10,0%, що є характерною тенденцією для аграрних підприємств регіону в умовах механізації виробничих процесів. Водночас навантаження ріллі на одного працівника зросло на 6,2% і склало 34,0 га/особу у 2025 році, що свідчить про підвищення продуктивності праці.

Позитивною тенденцією є зростання середньорічної вартості авансованого капіталу на 22,5% та оборотних засобів на 30,0 %, що відображає нарощування виробничого потенціалу підприємства. Залишкова вартість основних засобів за аналізований період зросла на 3,7 % і у 2025 році склала 14 882,9 тис. грн. У розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь цей показник збільшився на 8,5 %, а на одного працівника на 15,2 %, що свідчить про поступове оновлення матеріально-технічної бази господарства. Вартість валової продукції у постійних цінах 2021 року зросла на 37,6 %, що є найвищим темпом зростання серед інших показників таблиці та вказує на реальне підвищення ефективності виробництва, про що свідчить аналіз виробничої діяльності ТОВ «Перемога» (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка виробництва сільськогосподарської продукції в ТОВ «Перемога», ц

Види продукції	2023 р.	2024 р.	2025 р.	2025 р. до 2023 р., %
пшениця озима	4986,2	9129,6	8918,0	178,9
кукурудза на зерно	9080,0	1675,8	17466,6	192,4
насіння соняшнику	1425,9	3458,5	3238,9	У 2,3 рази
ріпак озимий	2927,3	1730,0	-	-
буряк цукровий	-	34807,8	-	-

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

Виробництво пшениці озимої збільшилось у 1,8 рази – з 4 986,2 ц у 2023 році до 8 918,0 ц у 2025 році. Особливо вагомою є динаміка виробництва кукурудзи на зерно, обсяги якої зросли у 1,9 рази і склали 17 466,6 ц у 2025 році. Виробництво насіння соняшнику збільшилось у 2,3 рази, що свідчить про свідоме розширення площ під цю культуру як одну з найбільш прибуткових у структурі посівів. Разом з тим слід зазначити, що підприємство відмовилось від вирощування ріпаку озимого та цукрового буряка у 2025 році, що може бути пов'язано як з економічними міркуваннями, так і з технічними можливостями наявного машинно-тракторного парку. Це підкреслює важливість раціонального управління основними засобами в контексті зміни спеціалізації підприємства.

Аналіз товарної структури чистого доходу від реалізації продукції дозволяє встановити виробничу спеціалізацію підприємства (табл. 2.3). Протягом усього аналізованого періоду в структурі доходів переважає дві групи – зернові та зернобобові і технічні культури, питома вага яких у середньому становить 48,7 % та 51,3 % відповідно.

У розрізі окремих культур найбільшу частку в середньому за три роки займає насіння соняшнику 34,6 %, пшениця озима 25,8 % та кукурудза на зерно 22,9 %. Окрему увагу слід приділити цукровому буряку, дохід від реалізації якого у 2024 році склав 3824,7 тис. грн. і складає 22,1%, що свідчить про спробу диверсифікувати товарну структуру. Проте нестабільність обсягів виробництва цієї культури вказує на її експериментальний характер у виробничій програмі господарства. Загальний обсяг чистого доходу мав нестабільну динаміку, зокрема у 2024 році він знизився до 17294,8 тис. грн. порівняно з 24194,7 тис. грн. у 2023 році, проте у 2025 році суттєво зріс до 30865,1 тис. грн., перевищивши базовий рівень на 27,6 %. Така динаміка дозволяє охарактеризувати підприємство як таке, що має зерново-технічну спеціалізацію, що необхідно враховувати при формуванні облікової політики щодо основних засобів виробничого призначення.

Таблиця 2.3

Склад і структура чистого доходу від реалізації продукції ТОВ «Перемога»

Види продукції	2023 р.		2024 р.		2025 р.		В середньому за 3 роки	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Зернові та зернобобові – всього	10775,4	44,5	7916,3	45,8	13981,6	55,7	10891,1	48,7
пшениця озима	5766,2	23,8	3735	21,6	8009,3	31,9	5836,8	25,8
кукурудза на зерно	5009,2	20,7	4181,3	24,2	5972,3	23,8	5054,3	22,9
Технічні - всього	13419,3	55,5	9378,5	54,2	11138,1	44,3	11312,0	51,3
насіння соняшнику	5811,5	24,0	6129,2	35,4	11138,1	44,3	7692,9	34,6
насіння ріпаку	3516,2	14,5	3249,3	18,8	0,0	0,0	2255,2	11,1
Цукор буряковий	0	0,0	3824,7	22,1	5740,3	22,9	3188,3	15,0
Всього по підприємству	24194,7	100,0	17294,8	100,0	25119,7	100,0	22203,1	100,0

Джерело: розраховано автором

Поглиблення аналізу господарської діяльності потребує оцінки не лише обсягів виробництва та реалізації продукції, а й показників економічної ефективності, які відображають результативність використання наявних ресурсів підприємства. З цією метою в таблиці 2.4 систематизовано ключові показники виробничої та фінансової ефективності діяльності ТОВ «Перемога» за 2023-2025 роки.

Так, вартість валової продукції у постійних цінах 2021 року на 100 га сільськогосподарських угідь зросла на 44,0 % і склала у 2025 році 3566,0 тис. грн., що свідчить про підвищення інтенсивності використання земельних ресурсів. Ефективність використання основних засобів, виражена через обсяг валової продукції на 1 000 грн. основних фондів, зросла на 32,8 % і склала 1465,4 грн. Найвищий темп зростання зафіксовано за показником продуктивності праці:

вартість валової продукції на одного працівника збільшилась на 52,9 % і досягла 1211,7 тис. грн. Ця динаміка пояснюється одночасним зростанням обсягів валового виробництва та скороченням чисельності зайнятих, що свідчить про підвищення технологічної оснащеності праці.

Таблиця 2.4

Економічна ефективність господарської діяльності ТОВ «Перемога»

Показники	2023 р.	2024 р.	2025 р.	2025 р. до 2023 р., %
Вартість валової продукції в постійних цінах 2021 р. в розрахунку на:				
- 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.	2476,5	3146,3	3566,0	144,0
- 1000 грн. основних фондів сільськогосподарського призначення, грн.	1103,8	1321,2	1465,4	132,8
- 1 працівника, зайнятого в сільському господарстві, тис. грн.	792,2	1080,8	1211,7	152,9
Припадає валового прибутку в розрахунку на:				
- 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.	313,2	272,1	359,5	114,8
- 1000 грн. основних фондів сільськогосподарського призначення, грн.	139,6	114,3	147,7	105,8
- 1 працівника, зайнятого в сільському господарстві, тис. грн.	100,2	93,5	122,1	121,9
Вартість валової продукції (в постійних цінах 2021 р.), тис. грн.	15844,6	19453,8	21809,7	137,6
Чистий дохід від реалізації продукції, робіт, послуг, тис. грн.	24194,8	21450,4	30865,1	127,6
Собівартість реалізації продукції, робіт, послуг, тис. грн.	22191,2	19767,7	28666,5	129,2
Валовий прибуток, тис. грн.	2003,60	1682,70	2198,6	109,7
Чистий прибуток, тис. грн.	545,9	83,8	404,6	74,1
Рівень рентабельності діяльності підприємства, %	2,5	0,4	1,4	

Джерело: розраховано автором

Валовий прибуток на 100 га угідь зріс на 14,8 % і склав 359,5 тис. грн. у 2025 році. Прибуток на 1 000 грн. основних фондів збільшився на 5,8 %, а на одного

працівника зріс на 21,9 % і досяг 122,1 тис. грн. Проте варто звернути увагу на те, що темпи зростання прибутковості суттєво поступаються темпам зростання виробничих показників, що вказує на певне погіршення фінансових умов реалізації продукції.

Фінансові результати підприємства демонструють неоднозначну динаміку, зокрема чистий дохід від реалізації продукції, робіт і послуг за аналізований період зріс на 27,6%, водночас собівартість реалізованої продукції зростала випереджаючими темпами на 29,2%. Саме через це валовий прибуток хоча й збільшився на 9,7 % в абсолютному вираженні, проте частка його у доходах фактично скоротилась, що свідчить про звуження маржинальності виробництва.

Найбільш критичним є показник чистого прибутку, який скоротився на 25,9 % відносно базового року та склав у 2025 році лише 404,6 тис. грн. Особливо несприятливим у цьому контексті виявився 2024 рік, коли чистий прибуток впав до 83,8 тис. грн., що майже в 6,5 рази менше, ніж у 2023 році. Це могло бути пов'язано як із несприятливою кон'юктурою аграрного ринку, так і з нарощуванням витрат на виробництво, зокрема витрат на утримання та експлуатацію техніки.

Рівень рентабельності діяльності підприємства знизився з 2,5 % у 2023 році до 1,4 % у 2025 році, що є низьким показником для аграрного сектору та свідчить про необхідність оптимізації структури витрат. Незважаючи на зростання обсягів виробництва, подальше підвищення собівартості без відповідного зростання цін реалізації несе в собі ризики збиткової діяльності в перспективі.

Отже, ТОВ «Перемога» нарощує виробничий потенціал та підвищує ефективність використання ресурсів, однак фінансова віддача цих зусиль залишається недостатньою через випереджаюче зростання витрат. Це підкреслює важливість раціонального управління усіма складовими виробничих ресурсів, у тому числі основними засобами як визначальним чинником формування виробничих витрат.

2.2 Первинний та зведений облік основних засобів у господарстві

ТОВ «Перемога» застосовує журнально-ордерну форму бухгалтерського обліку з використанням комп'ютерної техніки. Облікова політика підприємства затверджена наказом директора і передбачає такі ключові положення щодо обліку основних засобів:

- первинний облік основних засобів здійснюється за номінальною вартістю;
- нарахування амортизації проводиться прямолінійним методом;
- вартісний критерій визнання основних засобів встановлено на рівні 6 000 грн;
- інвентаризація основних засобів проводиться щорічно;
- переоцінка основних засобів не здійснюється.

Структура бухгалтерської служби ТОВ «Перемога» передбачає наявність головного бухгалтера, бухгалтера з обліку основних засобів і нематеріальних активів, бухгалтера з обліку матеріальних цінностей, бухгалтера-касира. Облік основних засобів зосереджено в компетенції бухгалтера з обліку необоротних активів.

Первинний облік основних засобів у ТОВ «Перемога» здійснюється на підставі нормативно-правових актів, зокрема Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», П(С)БО 7 «Основні засоби», наказу Міністерства України від 13.09.2016 № 818 «Про затвердження Порядку заповнення документів на переміщення товарно-матеріальних цінностей».

Надходження основних засобів на підприємство оформлюється такими первинними документами відображеними у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Первинні документи з обліку руху основних засобів у ТОВ «Перемога»

Операція	Назва документа	Зміст реквізитів	Відповідальна особа
Придбання ОЗ	Акт приймання-передачі основних засобів (Форма ОЗ-1)	Дата, найменування, інвентарний номер, первісна вартість, сума ПДВ, термін корисного використання	Бухгалтер з обліку ОЗ, матеріально відповідальна особа
Введення в експлуатацію	Наказ про введення в експлуатацію основних засобів	Інвентарний номер, дата введення, місце експлуатації, відповідальна особа	Головний бухгалтер
Внутрішнє переміщення	Наказ про внутрішнє переміщення основних засобів	Дата переміщення, місце списання, місце зарахування, підстава	Бухгалтер з обліку ОЗ
Ремонт	Акт приймання здань відремонтованих основних засобів	Найменування, інвентарний номер, вартість ремонту, термін гарантії	Головний інженер, бухгалтер
Вибуття	Акт на списання основних засобів (Форма ОЗ-3)	Дата, підстава, первісна вартість, нарахована амортизація, залишкова вартість, результат ліквідації	Комісія, голова комісії
Інвентаризація	Інвентаризаційний опис основних засобів (Форма інв-1)	Дата, найменування, інвентарний номер, фактична наявність, дані за обліком	Інвентаризаційна комісія

Джерело: складено автором на підставі даних ТОВ «Перемога»

Придбання основних засобів у ТОВ «Перемога» здійснюється переважно за договорами купівлі-продажу. При цьому первісна вартість об'єкта основних засобів формується з урахуванням таких складових: сума, що сплачується згідно з договором постачальнику; реєстраційні збори, державне мито та аналогічні платежі; витрати на страхування під час транспортування; витрати на установку, монтаж та налагодження.

Проаналізовано приклад оформлення акта приймання-передачі основних засобів форми ОЗ-1 при придбанні трактора МТЗ-82 у 2024 році. Первісна вартість

склала 980 000 грн, у тому числі ПДВ – 163 333 грн. Термін корисного використання встановлено 10 років. Ліквідаційна вартість прийнята на рівні 5% первісної вартості, що становить 49 000 грн.

Внутрішнє переміщення основних засобів між підрозділами ТОВ «Перемога» оформлюється наказом директора. Так, у 2024 році трактор МТЗ-80 був переміщений з тракторної бригади №1 до тракторної бригади №2 у зв'язку з проведенням польових робіт на віддалених земельних ділянках. Переміщення відображено в інвентарній картці об'єкта основних засобів та відмічено в журналі реєстрації руху основних засобів.

Ремонт основних засобів у ТОВ «Перемога» здійснюється як власними силами (через ремонтні майстерні), так і шляхом залучення сторонніх організацій. Поточний ремонт тракторів, комбайнів та автомобілів виконується власними силами, капітальний ремонт – переважно підрядним способом. Витрати на ремонт відносяться на собівартість продукції періоду.

Вибуття основних засобів у ТОВ «Перемога» відбувається внаслідок ліквідації через фізичний знос, продажу, безкоштовної передачі. У 2024 році списано трактор Т-150К 1995 року випуску первісною вартістю 420 000 грн, нарахованою амортизацією 398 000 грн, залишковою вартістю 22 000 грн. Ліквідація оформлена актом форми ОЗ-3, лом чорних металів прийнято на склад за ринковою ціною 18 000 грн, збиток від ліквідації віднесено на інші витрати у сумі 4 000 грн.

Аналітичний облік основних засобів у ТОВ «Перемога» ведеться за кожним окремим інвентарним об'єктом. Інвентарним об'єктом визнається закінчений пристрій з усіма пристосуваннями та приладдям, призначений для виконання певних самостійних функцій.

На кожен об'єкт основних засобів заводиться інвентарна картка (форма ОЗ-6), яка містить такі відомості: найменування об'єкта; інвентарний номер; дата

введення в експлуатацію; первісна вартість; термін корисного використання; норма амортизації; відомості про ремонти та модернізацію; відомості про вибуття.

Таблиця 2.6

Структура основних засобів ТОВ «Перемога» за групами на 01.01.2025

Група основних засобів	Первісна вартість, тис. грн	Знос, тис. грн	Залишкова вартість, тис. грн	Питома вага, %
Земельні ділянки	1890,0	-	1890,0	10,0
Будівлі та споруди	3780,5	1450,2	2330,3	20,0
Машини та обладнання	9455,9	1891,2	7564,7	50,0
Транспортні засоби	1512,9	605,2	907,7	8,0
Сільськогосподарські машини та обладнання	2268,4	680,5	1587,9	12,0
Інструмент та інвентар	4,2	2,1	2,1	0,0
Разом	18991,9	4629,2	14282,7	100,0

Джерело: складено автором на підставі даних інвентарних карток ТОВ «Перемога»

Аналіз структури основних засобів свідчить про переважання машин та обладнання (50,0%) та сільськогосподарських машин (12,0%), що відповідає профілю діяльності підприємства.

Інвентарні картки реєструються в картотеці за місцезнаходженням об'єктів (відділеннями, цехами, ділянками) та за класифікаційними групами. У ТОВ «Перемога» картотека ведеться бухгалтером з обліку основних засобів у паперовому вигляді з дублюванням в електронній формі (Excel).

При переміщенні об'єкта основних засобів інвентарна картка передається разом з об'єктом до відповідного підрозділу, про що робиться відмітка в карті реєстрації інвентарних карток.

Синтетичний облік основних засобів у ТОВ «Перемога» здійснюється на рахунку 10 «Основні засоби» за такими субрахунками:

- 101 «Земельні ділянки»;
- 102 «Капітальні витрати на поліпшення земель»;
- 103 «Будівлі та споруди»;
- 104 «Машини та обладнання»;
- 105 «Транспортні засоби»;
- 106 «Інструменти та інвентар»;
- 107 «Сільськогосподарські культури багаторічні насадження»;
- 108 «Інші основні засоби»;
- 109 «Бібліотечні фонди»;

На балансі ТОВ «Перемога» відображаються лише субрахунки 101, 103, 104, 105, 106, оскільки підприємство не має багаторічних насаджень та бібліотечних фондів (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Обіг за рахунком 10 «Основні засоби» у ТОВ «Перемога» за 2024 рік, тис. грн

Субрахунок	Залишок на 01.01.2024	Надходження	Вибуття	Залишок на 31.12.2024
101 «Земельні ділянки»	1 200	-		1 200
103 «Будівлі та споруди»	2 500	150	200	2 450
104 «Машини та обладнання»	5 890	980	1 190	5 680
105 «Транспортні засоби»	950	-	60	890
106 «Інструменти та інвентар»	120	15	25	110
Разом	10 660	1 145	1 475	10 330

Джерело: складено автором на підставі оборотно-сальдової відомості ТОВ «Перемога»

Аналіз оборотів за рахунком 10 свідчить про перевищення вибуття над надходженням основних засобів на 330 тис. грн, що призводить до скорочення виробничого потенціалу підприємства.

Основні засоби відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності за справедливою вартістю. Розглянемо приклад, пов'язаний з надходженням основних засобів у ТОВ «Перемога» відповідно наданих документів (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Кореспонденція рахунків з обліку основних засобів у ТОВ «Перемога» за березень 2024 року

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
1	Придбано у постачальника трактор МТЗ-82 (накладна на одержання № 001845)	152	631	425 000,00
2	Відображено податковий кредит з ПДВ (податкова накладна, електронна форма)	641	631	85 000,00
3	Списано суму накопиченої амортизації реалізованого автомобіля (акт списання)	131	105	145 000,00
4	Списано залишкову вартість реалізованого автомобіля	972	105	55 000,00
5	Відображено дохід від реалізації автомобіля (договір купівлі-продажу)	377	742	96 000,00
6	Нараховано ПДВ від суми реалізації	742	641	16 000,00
7	Отримано оплату від покупця за реалізований автомобіль	311	377	96 000,00
8	Сплачено постачальнику за придбаний трактор (платіжне доручення № 312)	631	311	510 000,00
9	Відображено витрати на доставку трактора (акт виконаних робіт № 0098)	152	631	8 500,00
10	Відображено ПДВ від вартості доставки	641	631	1 700,00
11	Сплачено транспортній організації за доставку (платіжне доручення № 315)	631	311	10 200,00
12	Введено трактор в експлуатацію (акт введення в експлуатацію № 14 від 12.03.2024 р.)	1051	152	433 500,00

Джерело: складено автором на підставі оборотно-сальдової відомості ТОВ «Перемога»

Нарахування амортизації основних засобів у ТОВ «Перемога» здійснюється прямолінійним методом згідно з мінімально допустимими термінами експлуатації, затвердженими наказом № 1078. Облік нарахованої амортизації ведеться на рахунку 13 «Знос основних засобів».

ТОВ «Перемога» застосовує журнально-ордерну форму бухгалтерського обліку, що передбачає використання наступних регістрів для обліку основних засобів:

Журнал-ордер № 4 використовується для обліку розрахунків за основними засобами, нематеріальними активами та капітальними інвестиціями. У журналі-ордері № 4 накопичуються дані про рух основних засобів за дебетом рахунку 10 та кореспонденцію з кредитом рахунків 15, 20, 31, 37, 63, 64 тощо (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Фрагмент журналу-ордера № 4 за січень 2024 року, тис. грн

Дата	№ документа	Зміст операції	Дт 10	Кт 15	Кт 20	Кт 31	Кт 63
15.01	ОЗ-1	Придбання трактора МТЗ-82	980			816,7	163,3
20.01	ОЗ-3	Списання трактора Т-150К	-420				
25.01	Акт	Модернізація комбайна	85	85			
31.01	-	Всього за місяць	1065	85	0	816,7	163,3

Джерело: складено автором на підставі журналу-ордера № 4 ТОВ «Перемога»

Відомість № 4 використовується для аналітичного обліку основних засобів за субрахунками та інвентарними об'єктами. Відомість № 4 заповнюється на підставі даних журналу-ордера № 4 та інвентарних карток.

Інвентаризація основних засобів у ТОВ «Перемога» проводиться відповідно до Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затвердженого наказом Мінфіну України від 02.09.2014 № 879. Підприємство проводить:

- щорічну інвентаризацію основних засобів станом на 1 жовтня;
- інвентаризацію при зміні матеріально відповідальних осіб;
- інвентаризацію за розпорядженням керівника.

Інвентаризація основних засобів здійснюється шляхом огляду об'єктів на місці їх постійного перебування (експлуатації) та звірки фактичних даних з даними бухгалтерського обліку. Результати інвентаризації оформлюються інвентаризаційним описом форми інв-1.

2.3. Аналіз та оцінка ефективності використання основних засобів підприємства

Основні засоби є фундаментальною складовою виробничого потенціалу будь-якого сільськогосподарського підприємства, оскільки саме їх кількісний та якісний стан значною мірою визначає можливості нарощування обсягів виробництва, рівень продуктивності праці та конкурентоспроможність господарства в цілому. Для ТОВ «Перемога» питання ефективного використання основних засобів набуває особливої актуальності з огляду на капіталомісткість галузі та тривалі строки окупності вкладених інвестицій.

Аналіз ефективності використання основних засобів передбачає дослідження їх складу, структури та динаміки, оцінку технічного стану, а також розрахунок узагальнюючих і часткових показників ефективності, що дозволяє сформулювати цілісне уявлення про стан матеріально-технічної бази підприємства та виявити резерви її оптимізації.

Вихідною передумовою такого аналізу є встановлення загальних тенденцій у зміні вартості основних засобів ТОВ «Перемога» (рис. 2.1).

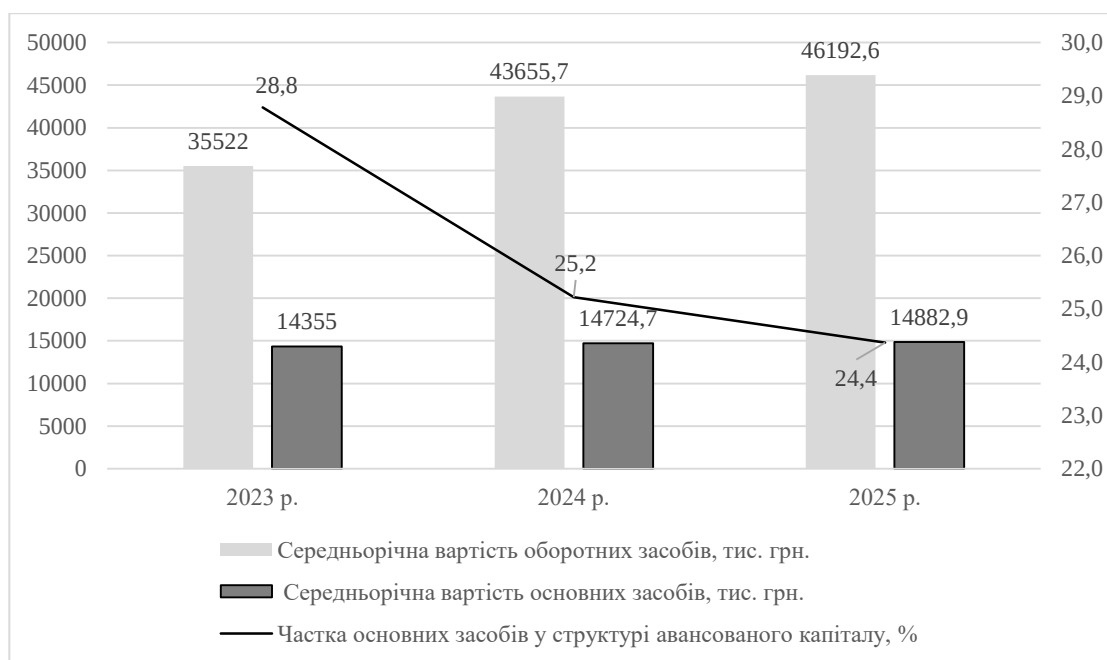

Рис. 2.1. Структура та динаміка капіталу ТОВ «Перемога»

Джерело: побудовано автором

Слід відмітити про випереджаюче зростання оборотних засобів порівняно з основними є характерною ознакою активізації виробничої діяльності та розширення масштабів господарювання, проте водночас може свідчити про зміщення пріоритетів фінансування на користь короткострокових активів. Якщо у 2023 році частка основних засобів становила 28,8 %, то у 2024 році скоротилась до 25,2 %, а у 2025 році знизилась до 24,4 %, що відображає поступову зміну структури майна підприємства у бік переважання оборотних активів. Виявлена тенденція є характерною для сільськогосподарських підприємств, які нарощують виробничі обороти без значних капітальних вкладень у нові основні засоби, покладаючись на наявну матеріально-технічну базу. З одного боку, це забезпечує гнучкість фінансування поточної діяльності, з іншого, може призводити до фізичного та морального зношення необоротних активів, що в подальшому негативно позначатиметься на продуктивності виробничого процесу.

Важливою складовою оцінки стану основних засобів сільськогосподарського підприємства є аналіз забезпеченості технікою, оскільки саме машинно-тракторний

парк та спеціалізоване обладнання безпосередньо визначають технологічні можливості виробництва (рис. 2.2).

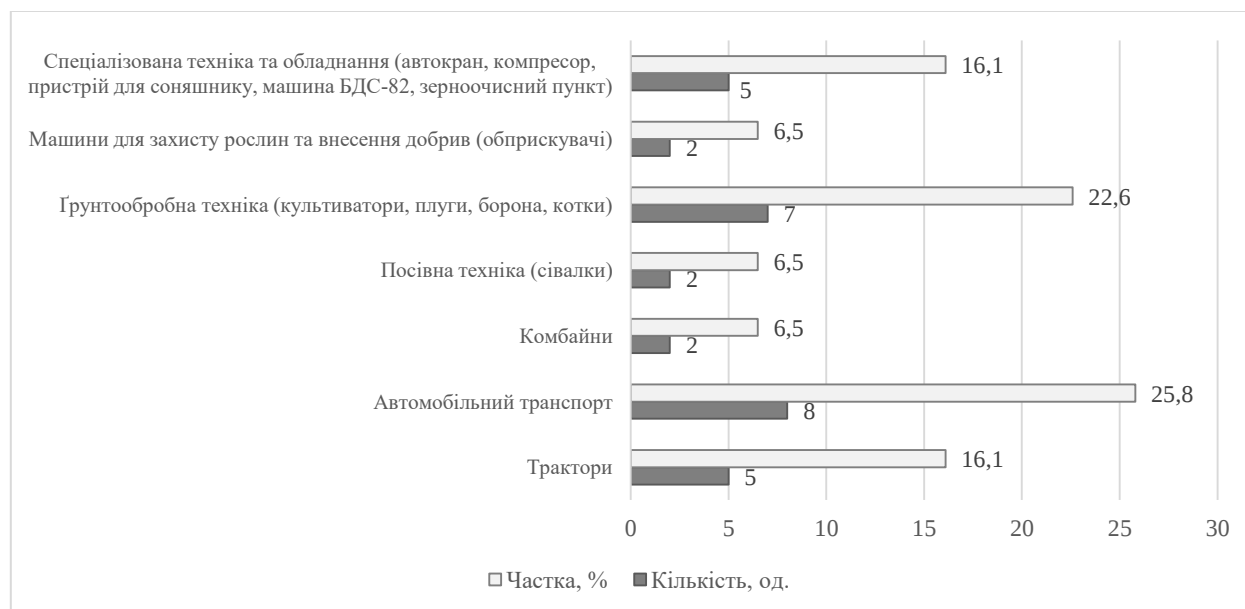

Рис. 2.2. Забезпеченість сільськогосподарською технікою ТОВ «Перемога» у 2025 р.

Джерело: побудовано автором

Загальний парк техніки ТОВ «Перемога» у 2025 році налічує 31 одиницю, яка розподілена між сімома функціональними групами відповідно до виробничого призначення. Найбільшу питому вагу в структурі технічного парку займає автомобільний транспорт 25,8 %, що пояснюється необхідністю транспортування вирощеної продукції від поля до місць зберігання та реалізації, а також забезпечення господарських потреб підприємства в цілому.

Другою групою є ґрунтообробна техніка (культиватори, плуги, борони, котки) у кількості 7 одиниць (22,6 %), що відповідає зерново-технічній спеціалізації підприємства та значним обсягам обробітку ріллі площею понад 611 га. Трактори та спеціалізована техніка і обладнання (автокран, компресор, пристрій для соняшнику, машина БДС-82, зерноочисний пункт) складають 16,1 % кожна. Наявність зерноочисного пункту та спеціалізованого пристрою для соняшнику підтверджує орієнтацію підприємства на первинну переробку і підготовку продукції до реалізації безпосередньо у господарстві.

Комбайни, посівна техніка (сівалки) та машини для захисту рослин і внесення добрив (обприскувачі) складають 6,5%. Наявність лише 2 комбайнів при площі ріллі 611,6 га є відносно мінімальним показником, у середньому на один комбайн припадає близько 306 га, що в умовах стислих строків збирання врожаю може створювати технологічне навантаження та ризик втрат урожаю через несвоєчасне збирання. Аналогічна ситуація спостерігається з посівною технікою, що потребує чіткої організації сівозміни та планування агротехнічних заходів.

Загалом технічна оснащеність ТОВ «Перемога» відповідає базовим потребам виробничого процесу, однак є достатньо напруженою з огляду на навантаження окремих видів техніки. Подальший розвиток матеріально-технічної бази, зокрема розширення парку збиральної та посівної техніки, сприяло б підвищенню технологічної надійності виробництва та зменшенню залежності від своєчасного виконання польових робіт.

Аналіз стану основних засобів ТОВ «Перемога» здійснено у таблиці 2.10 на основі системи відповідних показників.

Таблиця 2.10

Оцінка технічного стану основних засобів ТОВ «Перемога»

Показники	2023 р.	2024 р.	2025 р.	2025 р. до 2023 р.	
				+/-	%
Первісна вартість основних засобів, тис. грн.	17400,9	18143,7	18911,9	1511	108,7
Знос основних засобів, тис. грн.	3045,9	3419,0	4029,0	983,1	132,3
Залишкова вартість основних засобів, тис. грн.	14355,0	14724,7	14882,9	527,9	103,7
Коефіцієнт зносу	17,5	18,8	21,3	3,8	121,7
Коефіцієнт придатності	82,5	81,2	78,7	-3,8	95,4

Джерело: розраховано автором

Первісна вартість основних засобів протягом аналізованого періоду зростала, що є позитивною тенденцією і свідчить про введення в експлуатацію нових об'єктів.

Зокрема, у 2025 році вона склала 18 911,9 тис. грн., що на 8,7% більше порівняно з 2023 роком і підтверджує про капітальні вкладення у матеріально-технічну базу.

Водночас сума нарахованого зносу основних засобів зростала значно інтенсивніше, а саме на 32,3 %. Темп зростання зносу суттєво перевищує темп зростання первісної вартості, що свідчить про старіння наявних основних засобів та недостатні обсяги їх оновлення для компенсації зношування. Коефіцієнт зносу основних засобів за аналізований період збільшився з 17,5 % у 2023 році до 21,3 % у 2025 році.

Таким чином, технічний стан основних засобів ТОВ «Перемога» можна оцінити як задовільний, майже 79% вартості активів є придатними до подальшої експлуатації. Проте негативна динаміка коефіцієнтів зносу і придатності вказує на необхідність активізації політики оновлення матеріально-технічної бази, передусім шляхом придбання нових машин і обладнання або модернізації існуючих об'єктів. За умови збереження наявних темпів зношення без відповідного нарощування капітальних вкладень технічний стан основних засобів може суттєво погіршитись у середньостроковій перспективі, що негативно позначиться на ефективності виробничої діяльності підприємства.

Оцінка ефективності використання основних засобів ТОВ «Перемога» здійснена на основі системи узагальнюючих показників, що характеризують інтенсивність та результативність їх залучення у виробничий процес (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Ефективність використання основних засобів у ТОВ «Перемога»

Показники	2023 р.	2024 р.	2025 р.	2025 р. до 2023 р.	
				+/-	%
Капіталовіддача, грн.	1,10	1,32	1,47	0,37	132,7
Капіталомісткість, грн.	0,91	0,76	0,68	-0,23	75,3
Капіталоозброєність, тис. грн.	717,7	818,0	826,8	109,0	115,2
Капіталозабезпеченість, тис. грн.	2243,7	2381,5	2433,4	189,7	108,5
Рентабельність (збитковість) основних засобів, %	3,8	0,6	2,7	-1,1	

Джерело: розраховано автором

Загалом спостерігаємо позитивну динаміку показників виробничої ефективності використання основних засобів при одночасному погіршенні їх фінансової віддачі. Капіталовіддача зросла на 32,7 % і у 2025 році склала 1,47 грн, тобто на кожну гривню вартості основних засобів підприємство отримувало 1,47 грн валової продукції. Це свідчить про підвищення інтенсивності використання матеріально-технічної бази без значного нарощування її вартості. Відповідно, капіталомісткість знизилась на 24,7 % і склала 0,68 грн, що означає скорочення потреби в основних засобах для виробництва одиниці продукції та є позитивною тенденцією.

Капіталоозброєність зросла на 15,2 % і досягла 826,8 тис. грн на одного працівника. Зростання зумовлене як збільшенням вартості основних засобів, так і скороченням чисельності персоналу з 20 до 18 осіб, що вказує на підвищення рівня механізації виробничих процесів. Капіталозабезпеченість зросла на 8,5 % і склала 2 433,4 тис. грн на 100 га угідь, що відображає достатній рівень оснащення земельного масиву підприємства засобами виробництва. Отже, основні засоби ТОВ «Перемога» використовуються з наростаючою виробничою ефективністю, проте фінансова віддача від їх експлуатації залишається низькою, що обумовлює необхідність оптимізації витрат та вдосконалення системи управління необоротними активами підприємства.

Результати факторного аналізу капіталовіддачі ТОВ «Перемога» наведено в табл. 2.12.

Проведений факторний аналіз дозволив визначити вплив основних чинників на зміну рівня капіталовіддачі. Встановлено, що найбільший позитивний вплив мало зростання вартості валової продукції, яка у 2025 році порівняно з 2023 роком збільшилася на 5965,1 тис. грн. За рахунок цього фактора капіталовіддача зросла на 40,0 грн. Отже, нарощування обсягів виробництва стало ключовим чинником підвищення ефективності використання основних засобів підприємства.

Таблиця 2.12

Факторний аналіз показника капіталовіддачі у ТОВ «Перемога»

Показники	Умовні позначення	2023 р.	2025 р.	Відхилення 2025 р. від 2023 р., (+/-)
Вартість валової продукції у постійних цінах 2021 р., тис. грн.	В	15844,6	21809,7	5965,1
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	ОЗ	14355	14882,9	527,9
Капіталовіддача в розрахунку на 100 грн., грн.	$K = B / OZ$	110,4	146,5	36,1
Капіталовіддача умовна, грн.	$K_{ум} = B_0 / \Phi_1$	х	106,5	х
Зміна розміру капіталовіддачі в порівнянні з базисним роком, грн. в тому числі за рахунок зміни:	$K_1 - K_0$	х	х	36,1
- вартості валової продукції у постійних цінах 2016 р.	$K_1 - K_{ум}$	х	х	40,0
- вартості основних засобів	$K_{ум} - K_0$	х	х	-3,9

Джерело: розраховано автором

Водночас середньорічна вартість основних засобів за аналізований період збільшилася на 527,9 тис. грн, що призвело до зниження капіталовіддачі на 3,9 грн. Такий результат є закономірним, оскільки зростання вартості основних засобів без пропорційного збільшення обсягів виробництва тимчасово знижує рівень їх віддачі.

Таким чином, позитивний вплив зростання вартості валової продукції значно переважив негативний вплив збільшення вартості основних засобів, що забезпечило загальне підвищення капіталовіддачі на 36,1 грн. Отримані результати свідчать про ефективніше використання виробничого потенціалу підприємства та підтверджують наявність позитивних тенденцій у розвитку його матеріально-технічної бази.

Отже, проведений аналіз ресурсного потенціалу та ефективності його використання показав, що ТОВ «Перемога» володіє достатнім рівнем забезпеченості земельними, трудовими та матеріально-технічними ресурсами. Незважаючи на окремі негативні тенденції у використанні трудових ресурсів, підприємство демонструє зростання ефективності використання основних засобів, підвищення продуктивності виробництва та зміцнення виробничого потенціалу, що

створює належні передумови для забезпечення стратегічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності господарства в сучасних умовах господарювання.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

3.1. Напрями удосконалення обліку основних засобів

Проведений аналіз організації та методики обліку основних засобів у ТОВ «Перемога» дозволив виявити ряд системних недоліків, що знижують якість облікової інформації, підвищують трудомісткість облікового процесу та збільшують ризик виникнення помилок. Зважаючи на те, що основні засоби є найбільшою за вартістю статтею активів сільськогосподарського підприємства і безпосередньо визначають його виробничий потенціал, удосконалення їх обліку є першочерговим завданням для ТОВ «Перемога».

Нині бухгалтерський облік у ТОВ «Перемога» ведеться за журнально-ордерною формою, яка є традиційною для українських сільськогосподарських підприємств і передбачає використання таких реєстрів синтетичного обліку: журнал-ордер № 13 (для обліку зносу необоротних активів та операцій з їх вибуття); журнал-ордер № 16 (для обліку капітальних інвестицій); відомість аналітичного обліку до журналу-ордера № 13; інвентарні картки обліку основних засобів (форма ОЗ-6), що ведуться у паперовому вигляді.

Журнально-ордерна форма обліку, розроблена у середині ХХ століття, має низку об'єктивних обмежень, що в умовах сучасного сільськогосподарського виробництва стають дедалі відчутнішими перешкодами для ефективного управління підприємством.

По-перше, висока трудомісткість ручного ведення інвентарних карток. ТОВ «Перемога» має у власності понад 100 об'єктів основних засобів різних груп (трактори, комбайни, сільськогосподарські машини, будівлі, споруди, транспортні

засоби). Ручне ведення інвентарних карток на кожен об'єкт, щомісячне відображення нарахованої амортизації, оформлення документів при надходженні та вибутті потребує значних витрат робочого часу бухгалтерії. За оцінками, лише на ведення інвентарних карток та складання відомості нарахування амортизації бухгалтер щомісячно витрачає від 15 до 20 годин робочого часу.

По-друге, ризик арифметичних помилок при ручному розрахунку амортизації. Нарахування амортизації по кожному об'єкту ОЗ із застосуванням різних методів (прямолінійного, зменшення залишкової вартості, виробничого) є складним розрахунковим процесом. При ручному виконанні цих розрахунків імовірність арифметичних помилок, за оцінками фахівців, становить 8–12%, що може призвести до суттєвих викривлень даних фінансової та податкової звітності.

По-третє, відсутність оперативного доступу до аналітичної інформації про стан основних засобів. При журнально-ордерній формі обліку для отримання даних про первісну вартість, суму зносу та залишкову вартість конкретного об'єкта або групи об'єктів необхідно вручну переглянути значну кількість інвентарних карток і реєстрів, що займає тривалий час. Директор і керівники підрозділів позбавлені можливості оперативно отримувати актуальну інформацію про стан матеріально-технічної бази підприємства.

По-четверте, складність відстеження ланцюжка документів при надходженні, введенні в експлуатацію, ремонті та вибутті основних засобів. При ручному обліку важко забезпечити повноту та цілісність документальної бази по кожному об'єкту – нерідко виявляється, що частина документів не підшита до інвентарних карток або зберігається в різних папках.

По-п'яте, відсутність автоматизованого контролю за дотриманням вимог щодо строків корисного використання, методів нарахування амортизації, порядку проведення переоцінки. Ці функції виконуються бухгалтером «вручну» на основі власних знань і досвіду, що підвищує ризик помилок при зміні законодавства або ротації кадрів.

По-шосте, низька аналітичність облікових даних для потреб управлінського обліку. Журнально-ордерна форма не дозволяє оперативно отримувати інформацію про склад та стан ОЗ у розрізі виробничих підрозділів (рілнийчий, тваринницький, транспортний), центрів відповідальності, видів діяльності, що суттєво обмежує можливості управлінського аналізу та бюджетування.

Організаційний напрям удосконалення передбачає вдосконалення системи управління обліком основних засобів, чіткий розподіл функцій і відповідальності між посадовими особами, а також формування ефективного документообігу.

Розподіл функціональних обов'язків. У ТОВ «Перемога» доцільно чітко розподілити функції між працівниками, задіяними в обліку основних засобів:

Бухгалтер з обліку необоротних активів відповідає за: ведення інвентарних карток в системі «Дебет+»; оформлення та реєстрацію первинних документів з руху ОЗ (акти ОЗ-1, ОЗ-3, ОЗ-4); контроль своєчасності підписання актів матеріально-відповідальними особами; формування щомісячної відомості нарахування амортизації; підготовку даних для заповнення форми № 1 (Баланс) в частині необоротних активів.

Головний бухгалтер здійснює: загальний контроль за правильністю обліку ОЗ; перевірку відповідності застосовуваних методів амортизації обліковій політиці; підписання актів введення в експлуатацію та списання ОЗ; контроль за правильністю розмежування ремонту та поліпшень; організацію щорічної інвентаризації ОЗ.

Заступник директора затверджує: акти введення в експлуатацію нових об'єктів; акти на списання та реалізацію ОЗ; кошториси на ремонтні роботи; плани технічного обслуговування та ремонту.

Матеріально-відповідальні особи (завідувач майном, головний механік, завідувач ферми): приймають об'єкти ОЗ під відповідальне зберігання; забезпечують належні умови зберігання та технічного обслуговування; сповіщають

бухгалтерію про пошкодження, аварії та необхідність проведення ремонтів; беруть участь в інвентаризаціях.

Удосконалення документообігу. Для підвищення дисципліни документального оформлення операцій з основними засобами пропонується розробити і затвердити Графік документообігу з обліку ОЗ, у якому для кожного виду документа визначаються: відповідальний за складання; строк складання після здійснення операції; відповідальний за перевірку та підписання; строк передачі до бухгалтерії. Відповідно до запропонованого графіка, акт введення в експлуатацію (ф. ОЗ-1) має бути складений і переданий до бухгалтерії не пізніше наступного робочого дня після введення об'єкта в експлуатацію; акт на списання (ф. ОЗ-3) – протягом 3 робочих днів з дати прийняття рішення про списання; акт виконаних ремонтних робіт – протягом 3 робочих днів після підписання підрядником.

Вдосконалення системи матеріальної відповідальності. З усіма матеріально-відповідальними особами, у підпорядкуванні яких перебувають об'єкти ОЗ, мають бути укладені договори про повну матеріальну відповідальність. Рекомендується також запровадити практику щоквартального підписання матеріально-відповідальними особами відомостей звірки фактичної наявності ОЗ у їх підрозділах з даними інвентарних карток у системі «Дебет+». Це підвищить особисту відповідальність посадових осіб за збереження довіреного майна та дозволить оперативно виявляти розбіжності між обліком і фактичним станом.

Методичний напрям удосконалення спрямований на підвищення аналітичності та управлінської цінності облікової інформації про основні засоби ТОВ «Перемога».

Для підвищення інформативності облікових даних рекомендується запровадити чотирирівневу систему аналітичного обліку основних засобів, що реалізується в програмі «Дебет+» (табл. 3.1).

Таблиця 3.6

**Рекомендована система аналітичного обліку основних засобів у ТОВ
«Перемога»**

Рахунок	Субрахунок	Аналітика 1-го рівня	Аналітика 2-го рівня	Аналітика 3-го рівня
10	103	Будівлі та споруди	Виробничий підрозділ	Інвентарний об'єкт
10	1051	Трактори	Рільничий підрозділ	Конкретний трактор (марка, №)
10	1052	Комбайни	Рільничий підрозділ	Конкретний комбайн
10	1055	Сільськогосподарські машини та знаряддя	Рільничий підрозділ	Конкретна машина
10	1057	Робоча та продуктивна худоба	Тваринницький підрозділ	Вид (ВРХ, свині тощо)
10	105	Транспортні засоби	Транспортний підрозділ	Конкретний автомобіль
10	106	Інструменти та інвентар	Адміністративний підрозділ	Інвентарний об'єкт
131	—	За групами ОЗ	За підрозділами	За об'єктами
152	—	За видами об'єктів	—	За об'єктами

Джерело: розроблено автором

Перший рівень – за субрахунками рахунку 10 відповідно до П(С)БО 7 (103 «Будівлі та споруди», 104 «Машини та обладнання», 105 «Транспортні засоби» тощо). Цей рівень є обов'язковим і забезпечує базову класифікацію ОЗ за групами.

Другий рівень – за виробничими підрозділами підприємства (рільничий підрозділ, тваринницький підрозділ, транспортний підрозділ, адміністративно-господарський підрозділ). Такий розріз дозволяє формувати інформацію про вартість ОЗ та суму нарахованої амортизації в розрізі центрів витрат і відповідальності, що є необхідним для управлінського обліку та бюджетування.

Третій рівень – за видами сільськогосподарських культур та видами тваринництва (для розподілу амортизаційних витрат між об'єктами калькулювання

собівартості). Це дозволить правильно калькулювати собівартість окремих культур (пшениця, соняшник, кукурудза), враховуючи амортизацію техніки, зайнятої на їх вирощуванні.

Четвертий рівень – за окремими інвентарними об'єктами (кожен об'єкт ОЗ має унікальний інвентарний номер, що є базовим аналітичним виміром в «Дебет+»).

Удосконалення методики розмежування ремонту та поліпшень. Одним із найбільш дискусійних питань обліку ОЗ у ТОВ «Перемога» є розмежування витрат на поточний ремонт (витрати звітного періоду) та поліпшення (збільшення первісної вартості). Для мінімізації суб'єктивності при прийнятті цього рішення пропонується доповнити облікову політику підприємства переліком видів ремонтних робіт з чітким визначенням їх характеру (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2

Класифікація видів ремонтних робіт для цілей бухгалтерського обліку у ТОВ «Перемога»

Вид роботи	Характер	Облікове відображення	Рахунок
Заміна зношених деталей на аналогічні	Поточний ремонт	Витрати періоду	23, 91, 92
Технічне обслуговування (ТО-1, ТО-2)	Поточний ремонт	Витрати періоду	23
Фарбування будівель та споруд	Поточний ремонт	Витрати періоду	91, 92
Заміна двигуна на більш потужний	Поліпшення	Збільшення первісної вартості	152→10
Реконструкція зерносховища (збільшення ємності)	Поліпшення	Збільшення первісної вартості	152→103
Встановлення додаткового обладнання	Поліпшення	Збільшення первісної вартості	152→10
Добудова приміщень до існуючої будівлі	Поліпшення	Збільшення первісної вартості	152→103
Капітальний ремонт з подовженням строку	Поліпшення	Збільшення первісної вартості	152→10

Джерело: розроблено автором

На основі аналітичних можливостей програми «Дебет+» пропонується запровадити систему щоквартальних управлінських звітів щодо стану та використання основних засобів для директора ТОВ «Перемога». Форма звіту включає такі аналітичні блоки:

Блок 1. Динаміка первісної вартості, зносу та залишкової вартості ОЗ у розрізі груп (у порівнянні з минулим періодом);

Блок 2. Показники стану ОЗ: коефіцієнт зносу (сума амортизації / первісна вартість $\times 100\%$); коефіцієнт придатності (залишкова вартість / первісна вартість $\times 100\%$);

Блок 3. Показники руху ОЗ: коефіцієнт оновлення (вартість введених ОЗ / первісна вартість на кінець періоду $\times 100\%$); коефіцієнт вибуття (вартість вибулих ОЗ / первісна вартість на початок періоду $\times 100\%$);

Блок 4. Показники ефективності використання: фондovіддача (виручка від реалізації / середньорічна залишкова вартість ОЗ); фондомісткість (1 / фондovіддача);

Блок 5. Перелік об'єктів з коефіцієнтом зносу понад 80% (кандидати на заміну або списання);

Блок 6. Стан виконання плану оновлення ОЗ.

Такий звіт дозволить директору ТОВ «Перемога» оперативно відслідковувати стан матеріально-технічної бази, своєчасно приймати рішення про придбання нових об'єктів або списання зношених, а також планувати капітальні вкладення відповідно до виробничої стратегії підприємства.

Технологічний напрям удосконалення обліку основних засобів є ключовим і реалізується через впровадження комплексної автоматизованої системи «Дебет+» – провідного вітчизняного програмного продукту для автоматизації бухгалтерського та управлінського обліку на підприємствах України, у тому числі в аграрному секторі.

«Дебет+» – це комплексна система управління підприємством, що розроблена компанією «Майстер» (Київ) і функціонує відповідно до вимог українського бухгалтерського та податкового законодавства. Програма розроблена з урахуванням особливостей обліку на вітчизняних підприємствах, підтримує журнально-ордерну форму обліку, яка застосовується у ТОВ «Перемога», та забезпечує безперервний автоматичний перехід від первинних документів до регістрів обліку і фінансової звітності.

Програма «Дебет+» є мережевою системою, що дозволяє одночасно працювати декільком бухгалтерам у спільній базі даних, що особливо актуально для ТОВ «Перемога» в сезонні періоди підвищеного навантаження. Система побудована за модульним принципом, що дозволяє підприємству підключати лише ті модулі, які відповідають його потребам, та поступово розширювати функціональність у міру зростання.

Функціональні можливості модуля «Основні засоби» в «Дебет+». Ключовим для ТОВ «Перемога» є спеціалізований модуль «Основні засоби та нематеріальні активи», який забезпечує повну автоматизацію всього циклу обліку необоротних активів.

Ведення інвентарних карток. У «Дебет+» на кожен об'єкт ОЗ автоматично формується електронна інвентарна картка, що містить усю необхідну інформацію: інвентарний номер; найменування об'єкта; первісну вартість; дату введення в експлуатацію; матеріально-відповідальну особу; місцезнаходження (підрозділ); групу ОЗ (відповідно до П(С)БО 7 та ПКУ); метод нарахування амортизації; строк корисного використання; ліквідаційну вартість; поточну залишкову вартість; накопичену амортизацію; стан об'єкта (в експлуатації, на консервації, у ремонті). Усі зміни в картці фіксуються автоматично при проведенні відповідних первинних документів.

Автоматичне нарахування амортизації. Найбільш трудомістка операція в обліку ОЗ – нарахування амортизації – у «Дебет+» виконується повністю

автоматично в режимі «закриття місяця». Система самостійно розраховує суму амортизації по кожному об'єкту відповідно до визначеного методу та строку, формує бухгалтерські проведення і відомість нарахування амортизації. При цьому автоматично враховуються: дата введення в експлуатацію (амортизація нараховується з наступного місяця); призупинення нарахування на період консервації або реконструкції; зміна первісної вартості при поліпшенні об'єктів; результати переоцінки. Час, необхідний для нарахування амортизації по всіх об'єктах ТОВ «Перемога», скорочується з 15–20 годин (при ручному обліку) до 5–10 хвилин (при автоматизованому).

Спеціалізований модуль для аграрних підприємств. Важливою перевагою «Дебет+» для ТОВ «Перемога» є наявність спеціалізованого модуля «Сільськогосподарське виробництво», що забезпечує: облік машинно-тракторного парку (МТП) з аналітикою по кожному агрегату; автоматичний розподіл амортизації сільськогосподарської техніки між культурами пропорційно відпрацьованим умовним еталонним гектарам (у.е.га); облік міжгосподарського використання техніки; формування актів виконання механізованих робіт. Це особливо актуально для ТОВ «Перемога», де трактори та комбайни застосовуються для обробки різних культур протягом сезону, і правильний розподіл амортизаційних витрат між культурами є ключовою умовою достовірної калькуляції собівартості.

Схему організації автоматизованого обліку основних засобів на базі програми «Дебет+» у ТОВ «Перемога» наведено на рисунку 3.1.

Важливою перевагою програми «Дебет+» для ТОВ «Перемога» є її здатність функціонувати як єдина інтегрована система, у якій модуль обліку основних засобів органічно пов'язаний з іншими підсистемами обліку підприємства.

Суми нарахованої амортизації по виробничих основних засобах (трактори, комбайни, сільськогосподарські машини) автоматично включаються до витрат рілничого та тваринницького підрозділів, розподіляючись між культурами

пропорційно до відпрацьованих умовних еталонних гектарів. Це забезпечує точну калькуляцію собівартості зернових, олійних та технічних культур, що є ключовою вимогою для управлінського аналізу рентабельності виробництва.

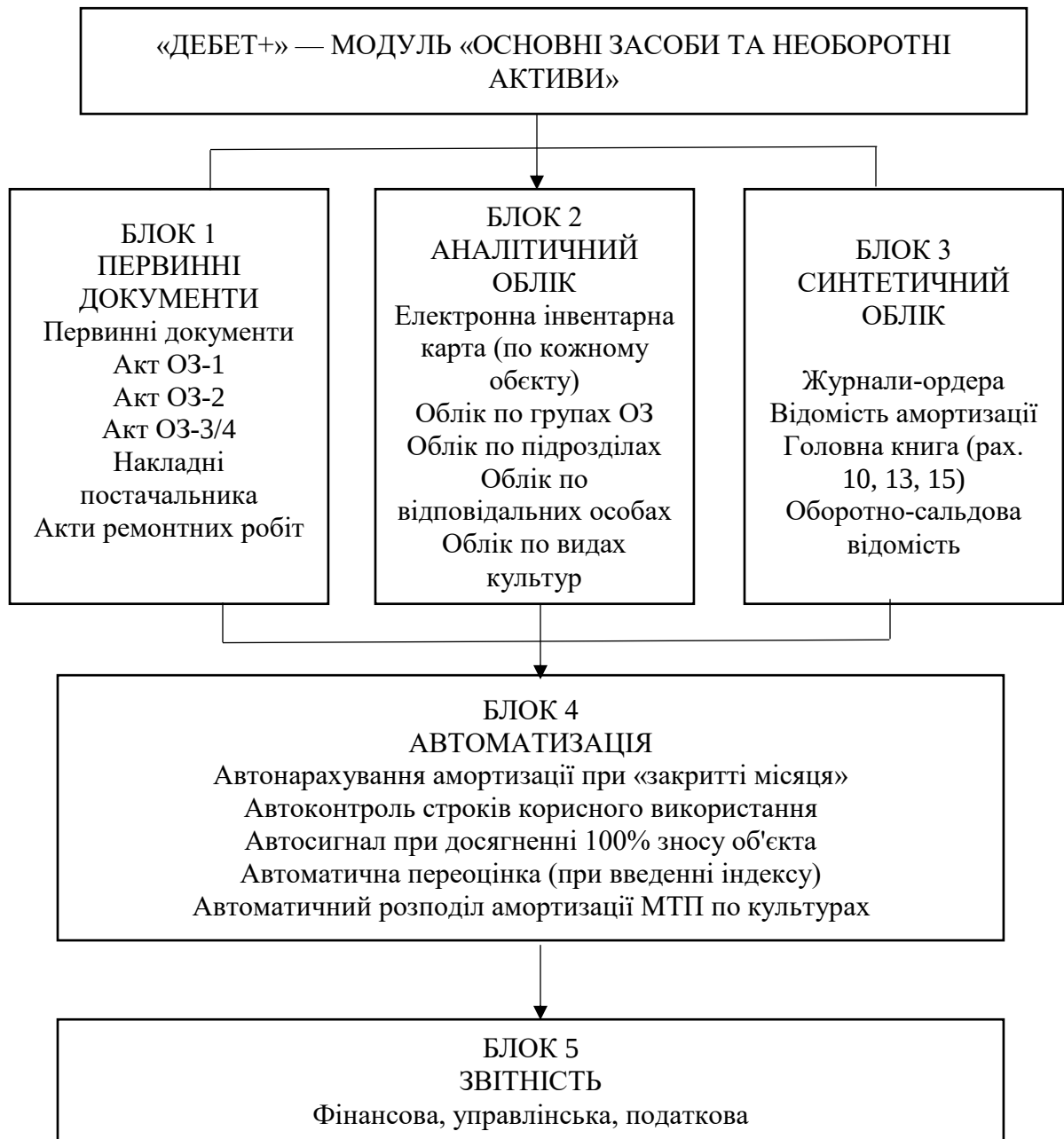

Рис. 3.3. Архітектура автоматизованого обліку основних засобів у програмі «Дебет+» для ТОВ «Перемога»

Джерело: розроблено автором

Загальні витрати на автоматизацію складуть 36-55 тисяч гривень (табл. 3.3)

Таблиця 3.3

**Кошторис витрат та очікувана економія від впровадження програми
«Дебет+» у ТОВ «Перемога»**

Стаття витрат на впровадження	Орієнтовна вартість, грн
Ліцензія на програму «Дебет+» (мережева версія, 3 робочих місця, річна підписка)	12 000–18 000
Налаштування модуля «Основні засоби» (введення даних по 100+ об'єктах, налаштування методів амортизації, аналітики)	8 000–12 000
Налаштування модуля «Сільськогосподарське виробництво» (МТП, культури)	5 000–8 000
Міграція даних з паперових інвентарних карток до електронної бази	4 000–6 000
Навчання бухгалтерів роботі в системі (2–3 особи, 3 дні)	3 000–5 000
Технічна підтримка та оновлення протягом 1-го року	4 000–6 000
Разом витрат на впровадження:	36 000–55 000

Джерело: розраховано автором

Таким чином, впровадження комплексної автоматизованої системи «Дебет+» у ТОВ «Перемога» разом із організаційними та методичними заходами щодо удосконалення обліку основних засобів забезпечить трансформацію облікового процесу від трудомісткого ручного ведення паперових регістрів до сучасної цифрової системи, здатної в режимі реального часу формувати достовірну фінансову, податкову та управлінську інформацію про стан матеріально-технічної бази підприємства. Очікуване скорочення трудомісткості облікових процедур у частині основних засобів становить 25–35 годин на місяць, усунення ризику арифметичних помилок при нарахуванні амортизації, підвищення якості управлінських рішень щодо оновлення та ефективного використання основних засобів у сільськогосподарському виробництві ТОВ «Перемога».

3.2. Методика та організація внутрішнього аудиту основних засобів

Основні засоби посідають центральне місце у складі активів сільськогосподарських підприємств, формуючи їх матеріально-технічну базу та безпосередньо визначаючи виробничий потенціал. Для ТОВ «Перемога», основним видом діяльності якого є вирощування зернових, олійних та технічних культур, основні засоби – трактори, зернозбиральні комбайни, сільськогосподарська техніка, будівлі ферм і зерносховищ, меліоративні та іригаційні споруди, господарський інвентар – становлять найбільшу за вартістю статтю балансу і визначають конкурентоспроможність підприємства у довгостроковій перспективі.

Водночас облік основних засобів є однією з найбільш складних і трудомістких ділянок бухгалтерського обліку, що зумовлено: значною кількістю об'єктів і різноманіттям їх видів; необхідністю застосування різних методів нарахування амортизації; складністю документального оформлення операцій з надходження, вибуття та ремонту; постійними змінами у законодавчій базі щодо податкового обліку необоротних активів. Саме тому аудит основних засобів є одним із пріоритетних напрямів внутрішнього аудиту у ТОВ «Перемога».

Внутрішній аудит основних засобів – це систематична, незалежна та документована перевірка операцій з необоротними активами, що здійснюється Комісією з внутрішнього аудиту підприємства з метою встановлення достовірності даних бухгалтерського обліку, відповідності здійснюваних операцій вимогам нормативно-правових актів та облікової політики підприємства, виявлення й попередження помилок і зловживань, а також оцінки ефективності системи внутрішнього контролю за збереженням і використанням основних засобів.

Об'єктами аудиту основних засобів у ТОВ «Перемога» є: земельні ділянки (рах. 101); капітальні витрати на поліпшення земель (рах. 102); будівлі, споруди та передавальні пристрої (рах. 103); машини та обладнання (рах. 104), у тому числі трактори (субрахунок 1051), зернозбиральні та інші комбайни (1052),

сільськогосподарські машини (1055); транспортні засоби (рах. 105); інструменти, прилади та інвентар (рах. 106); багаторічні насадження (рах. 108); інші основні засоби (рах. 109); знос основних засобів (рах. 131, 132); капітальні інвестиції в основні засоби (рах. 152).

Метою аудиту основних засобів у ТОВ «Перемога» є встановлення того, наскільки достовірно дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності відображають наявність, склад, рух і стан основних засобів підприємства, а також дотримання вимог чинного законодавства при здійсненні операцій з необоротними активами.

Для досягнення поставленої мети внутрішній аудит основних засобів у ТОВ «Перемога» вирішує такий комплекс завдань: підтвердження реального існування об'єктів основних засобів та права власності підприємства на них; перевірка правильності класифікації активів відповідно до НП(С)БО 7 та ПКУ; перевірка правильності формування первісної вартості об'єктів; оцінка правомірності та достовірності нарахування амортизації; контроль правильності відображення операцій з надходження, вибуття, ремонту та переоцінки; перевірка відповідності даних аналітичного обліку (інвентарних карток) даним синтетичного обліку (головної книги); оцінка ефективності системи внутрішнього контролю за збереженням і цільовим використанням основних засобів.

Для реалізації завдань внутрішнього аудиту у ТОВ «Перемога» пропонується створити постійно діючу Комісію з внутрішнього аудиту у складі трьох осіб: заступника директора (голова Комісії), головного бухгалтера та економіста економічного відділу. Зазначений склад Комісії забезпечує оптимальне поєднання адміністративного (заступник директора), облікового (головний бухгалтер) та аналітично-економічного (економіст) компонентів, що дозволяє здійснювати комплексну і всебічну перевірку операцій з основними засобами.

Діяльність Комісії регламентується Положенням про Комісію з внутрішнього аудиту ТОВ «Перемога» (додаток Е), яке затверджується наказом директора і

визначає правовий статус Комісії, її мету, завдання, склад, права та обов'язки членів, порядок проведення перевірок та оформлення їх результатів. Ключовими принципами діяльності Комісії є незалежність (відсутність конфлікту інтересів), об'єктивність (неупередженість в оцінці фактів), конфіденційність, компетентність та доказовість (усі висновки ґрунтуються виключно на задокументованих фактах).

Важливим принципом організації внутрішнього аудиту є конфіденційність матеріалів перевірки. Аудиторський висновок подається виключно директору ТОВ «Перемога» і не підлягає розголошенню третім особам. Це забезпечує відвертість і повноту наданої Комісії інформації від перевіряємих підрозділів.

Для безпосереднього проведення фізичного огляду основних засобів на місцях їх знаходження до складу перевірки залучаються матеріально-відповідальні особи: завідувач майном, головний механік, агроном. Їхня участь необхідна для підтвердження фактичної наявності об'єктів, надання пояснень щодо їх технічного стану, місця знаходження та умов зберігання. Водночас матеріально-відповідальні особи не включаються до складу Комісії, оскільки це суперечило б принципу незалежності аудиту.

Планування є першим і надзвичайно важливим етапом організації внутрішнього аудиту, оскільки від якості планування безпосередньо залежить ефективність та повнота проведеної перевірки. Планування аудиту основних засобів у ТОВ «Перемога» здійснюється на двох рівнях: стратегічному (річний план) та тактичному (програма конкретної перевірки).

Річний план внутрішнього аудиту розробляється головою Комісії у грудні поточного року на наступний рік, затверджується директором і є обов'язковим для виконання. При розробці річного плану враховуються: результати попередніх аудиторських перевірок та виявлені в них порушення; оцінка рівня ризику за окремими ділянками обліку ОЗ; сезонність сільськогосподарського виробництва (перевірки техніки доцільно проводити після сезонних робіт); строки проведення річної інвентаризації; вимоги до підготовки річної фінансової звітності.

Річний план передбачає проведення десяти перевірок, що охоплюють усі ключові аспекти обліку основних засобів. На початку року (лютий) проводиться перевірка наявності та правильності оформлення правовстановлюючих документів (свідомств про право власності, технічних паспортів, договорів купівлі-продажу), оскільки саме ці документи є першочерговим доказом права власності підприємства на об'єкти ОЗ. Перевірка правильності надходження ОЗ у першому кварталі проводиться у квітні, після закінчення звітного періоду. У липні здійснюється аудит нарахування амортизації за перше півріччя – найбільш складна розрахункова ділянка перевірки. У серпні–вересні, після завершення посівної кампанії, проводяться перевірка ремонтів і поліпшень ОЗ та позапланова перевірка наявності сільськогосподарської техніки. У четвертому кварталі здійснюється найбільш важлива – комплексна річна перевірка всіх основних засобів, яка збігається в часі з проведенням річної інвентаризації.

Програма аудиту основних засобів є детальним переліком аудиторських процедур для кожної конкретної перевірки. Вона розробляється головою Комісії, затверджується та передається членам Комісії до початку перевірки. Програма визначає: перелік аудиторських процедур; мету кожної процедури; метод її виконання; джерела інформації; виконавця; робочий документ, у якому фіксуються результати.

При плануванні конкретної перевірки голова Комісії здійснює попереднє оцінювання аудиторського ризику – ймовірності того, що у перевіряємих даних містяться суттєві викривлення, які залишаться невиявленими. Загальний аудиторський ризик складається з трьох компонентів: властивого ризику (пов'язаного з природою об'єкта аудиту), ризику контролю (залежного від ефективності СВК) та ризику невиявлення (що визначає обсяг аудиторських вибірок). Для основних засобів ТОВ «Перемога» найвищий властивий ризик притаманний таким ділянкам: нарахування амортизації (складні розрахунки, різноманітність методів і строків); розмежування поточного ремонту та поліпшень

(суб'єктивність оцінки, вплив на фінансові результати); операції з вибуття ОЗ (ризик зниження доходів або завищення витрат).

Оцінка системи внутрішнього контролю (СВК) є обов'язковим елементом аудиту, що передує плануванню конкретних аудиторських процедур. Рівень СВК безпосередньо визначає обсяг вибірки та деталізацію перевірки: чим вищий рівень СВК, тим менший обсяг аудиторських процедур необхідний для отримання достатніх доказів.

Для оцінки СВК за основними засобами у ТОВ «Перемога» застосовується тест-опитувальник з 22 питань, згрупованих у п'ять блоків: загальна організація обліку та контролю ОЗ; документальне оформлення; нарахування амортизації; фізичний контроль та інвентаризація; вибуття та переоцінка. Кожне питання оцінюється за трибальною шкалою: «Так» (1 бал) – контрольна процедура функціонує належним чином; «Частково» (0,5 бала) – контрольна процедура існує, але виконується не систематично; «Ні» (0 балів) – контрольна процедура відсутня або не функціонує.

Залежно від сумарної кількості балів визначається рівень СВК (табл. 3.4) : Високий (19–22 бали, 85–100% позитивних відповідей) – аудиторський ризик низький, обсяг вибірки 20%; Середній (13–18 балів, 60–84%) – ризик середній, вибірка 50%; Нижче середнього (9–12 балів, 40–59%) – ризик підвищений, суцільна перевірка; Низький (до 8 балів, менше 40%) – ризик критичний, суцільна перевірка з проведенням позапланових заходів.

Особливо критичними питаннями тесту, що свідчать про наявність серйозних ризиків при відповіді «Ні», є: наявність договорів про повну матеріальну відповідальність з особами, відповідальними за збереження ОЗ; наявність актів введення в експлуатацію на всі об'єкти ОЗ; правовстановлюючі документи на нерухомість; відповідність методів амортизації обліковій політиці; проведення щорічної інвентаризації ОЗ; наявність рішень керівника на реалізацію/ліквідацію об'єктів.

Таблиця 3.4

Тест оцінки системи внутрішнього контролю за основними засобами у ТОВ «Перемога»

№	Питання	Так (1)	Ні (0)	Частково (0,5)	Рівень ризиків при «Ні»
1	2	3	4	5	6
1. Загальна організація обліку та контролю ОЗ					
1.1	Чи закріплені в обліковій політиці методи нарахування амортизації ОЗ?				Критичний
1.2	Чи визначено в обліковій політиці порядок розмежування поточного ремонту та поліпшень?				Критичний
1.3	Чи призначено матеріально-відповідальних осіб за збереження ОЗ (наказами директора)?				Критичний
1.4	Чи укладено договори про повну матеріальну відповідальність з особами, відповідальними за ОЗ?				Критичний
1.5	Чи визначений в обліковій політиці поріг суттєвості для зарахування до складу ОЗ?				Середній
2. Документальне оформлення					
2.1	Чи оформлюються акти введення в експлуатацію (ф. ОЗ-1) на всі об'єкти ОЗ?				Критичний
2.2	Чи ведуться інвентарні картки (ф. ОЗ-6) на кожен об'єкт ОЗ?				Середній
2.3	Чи є правовстановлюючі документи на всі об'єкти нерухомості?				Критичний
2.4	Чи є технічні паспорти на всю сільськогосподарську техніку?				Середній
2.5	Чи оформлюються акти на списання ОЗ (ф. ОЗ-3 або ОЗ-4)?				Критичний
2.6	Чи наявні накази директора на проведення ремонтів та поліпшень?				Середній
3. Нарухування амортизації					
3.1	Чи відповідають фактично застосовувані методи амортизації обліковій політиці?				Критичний
3.2	Чи правильно визначено строки корисного використання об'єктів ОЗ?				Критичний
3.3	Чи нараховується амортизація щомісячно на всі об'єкти?				Критичний
3.4	Чи призупиняється нарахування амортизації при консервації ОЗ?				Середній

Продовження табл. 3.4

1	2	3	4	5	6
4. Фізичний контроль та інвентаризація					
4.1	Чи проводиться щорічна інвентаризація ОЗ?				Критичний
4.2	Чи є на підприємстві постійно діюча інвентаризаційна комісія?				Середній
4.3	Чи нанесені інвентарні номери на всі об'єкти ОЗ?				Середній
4.4	Чи відповідають результати останньої інвентаризації даним бухгалтерського обліку?				Критичний
5. Вибуття та переоцінка					
5.1	Чи є рішення директора (або колегіального органу) на реалізацію/ліквідацію ОЗ?				Критичний
5.2	Чи оприбутковується металобрухт та інші матеріали від ліквідації ОЗ?				Середній
5.3	Чи проводиться переоцінка ОЗ відповідно до вимог П(С)БО 7 (при відхиленні > 10%)?				Середній
Разом балів:		___ / 22			

Підсумковим документом внутрішнього аудиту основних засобів є аудиторський висновок, що складається за результатами кожної перевірки протягом 5 робочих днів після її завершення. Висновок підписується усіма членами Комісії та подається директору ТОВ «Перемога».

Аудиторський висновок має чітку структуру: вступна частина (підстава, мета, період, склад Комісії); описова частина (обсяг та методи перевірки); аналітична частина (результати перевірки за кожною ділянкою, оцінка СВК, виявлені порушення з посиланням на норми законодавства); частина рекомендацій (конкретні заходи щодо усунення виявлених порушень з визначенням відповідальних осіб і строків виконання); заключна частина (додаток Ж) .

Аудиторський висновок може мати кілька видів залежно від результатів перевірки. Безумовно позитивний висновок надається, якщо бухгалтерський облік основних засобів відповідає вимогам нормативних актів і порушень не виявлено або виявлені порушення є несуттєвими. Умовно позитивний висновок надається при наявності суттєвих, але виправних порушень, що не впливають принципово на достовірність фінансової звітності в цілому. Негативний висновок надається при

систематичних критичних порушеннях, що суттєво викривляють дані обліку та звітності.

Важливим елементом системи внутрішнього аудиту є контроль виконання рекомендацій. Голова Комісії щоквартально перевіряє стан виконання рекомендацій попередніх перевірок та доповідає директору. Невиконання рекомендацій у встановлені строки є підставою для застосування заходів дисциплінарного впливу до відповідальних осіб. Результати контролю виконання рекомендацій фіксуються у відповідному звіті та враховуються при плануванні наступних перевірок.

Таким чином, запровадження комплексної системи внутрішнього аудиту основних засобів у ТОВ «Перемога» на основі розробленого нормативно-методичного інструментарію (Положення, річний план, програма, тест СВК, робочі документи, аудиторський висновок) забезпечить системний та безперервний контроль за збереженням, цільовим використанням та достовірним відображенням в обліку необоротних активів підприємства. Очікувані результати впровадження: зниження кількості помилок при нарахуванні амортизації на 60–70%; підвищення якості документального оформлення операцій з ОЗ; своєчасне виявлення та виправлення помилок у класифікації витрат на ремонт і поліпшення; забезпечення 100% відповідності даних аналітичного обліку даним синтетичного обліку; підвищення достовірності показників фінансової звітності ТОВ «Перемога» в частині відображення необоротних активів, що в кінцевому підсумку сприятиме зміцненню фінансової стійкості та інвестиційної привабливості підприємства в умовах аграрного ринку України.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У процесі виконання кваліфікаційної роботи проведено комплексне дослідження теоретичних і практичних аспектів обліку та аудиту основних засобів у сільськогосподарських підприємствах на прикладі ТОВ «Перемога» Тульчинського району Вінницької області. Отримані результати дозволяють сформулювати наступні висновки та практичні пропозиції.

Проведений аналіз наукової літератури та нормативно-правової бази дозволив з'ясувати, що основні засоби є фундаментальною складовою виробничого потенціалу аграрних підприємств, безпосередньо визначаючи їхню конкурентоспроможність та ефективність господарської діяльності. У контексті сільськогосподарського виробництва особливого значення набуває специфіка обліку земельних ділянок, сільськогосподарської техніки, багаторічних насаджень та продуктивної худоби, яка потребує адаптації загальних методологічних підходів до галузевих особливостей.

Дослідження теоретичних основ обліку основних засобів свідчить про наявність плюралізму наукових підходів до визначення їх економічної сутності – від економічного (засоби праці, що переносять вартість на продукцію) до обліково-правового (матеріальні об'єкти, що відповідають критеріям визнання за НП(С)БО 7 та МСБО 16). Для потреб бухгалтерського обліку найбільш коректним є визначення НП(С)БО 7, згідно з яким основні засоби – це матеріальні активи з очікуваним строком корисного використання понад один рік, які підприємство утримує для використання у виробництві, постачанні товарів/послуг, здавання в оренду або адміністративних цілей.

Аналіз нормативного регулювання виявив існування суттєвих розбіжностей між бухгалтерським та податковим обліком щодо критеріїв визнання основних засобів, зокрема вартісного порогу (встановлюється обліковою політикою 20 000 грн у ПКУ), що створює джерела тимчасових різниць та потребує паралельного

ведення обліку. Класифікація основних засобів за НП(С)БО 7 передбачає дев'ять груп, тоді як ПКУ встановлює шістнадцять груп із визначеними мінімальними строками амортизації, що необхідно враховувати при формуванні облікової політики.

Дослідження методології аудиту основних засобів довело, що внутрішній аудит є невід'ємним елементом системи управління підприємством, спрямованим на забезпечення достовірності облікових даних, виявлення ризиків та оптимізацію використання матеріально-технічної бази. Для аграрного сектору характерні специфічні ризики, пов'язані з сезонністю використання техніки, особливостями оцінки біологічних активів та необхідністю розмежування поточного ремонту і капітальних поліпшень.

Аналіз господарської діяльності ТОВ «Перемога» виявив, що підприємство спеціалізується на вирощуванні зернових та технічних культур, має тенденцію до скорочення земельного банку (з 639,8 га у 2023 році до 611,6 га у 2025 році) та чисельності працівників (з 20 до 18 осіб), водночас демонструє зростання вартості основних засобів на 8,7% (з 17 400,9 тис. грн до 18 911,9 тис. грн). Підприємство характеризується зерново-технічною спеціалізацією, де соняшник, пшениця та кукурудза формують понад 83% товарної структури доходів.

Дослідження сучасного стану обліку основних засобів у ТОВ «Перемога» виявило ряд системних проблем: застосування застарілої журнально-ордерної форми обліку з ручним веденням інвентарних карток; високу трудомісткість облікових процедур (15–20 годин на місяць лише на нарахування амортизації); ризик арифметичних помилок при ручних розрахунках (8–12%); відсутність оперативного доступу до аналітичної інформації про стан основних засобів; складність відстеження документального ланцюжка; недостатню аналітичність даних для управлінських потреб; відсутність комплексної системи внутрішнього аудиту.

Аналіз ефективності використання основних засобів показав позитивну динаміку виробничих показників: капіталовіддача зросла на 32,7% (з 1,10 до 1,47 грн), капіталомісткість знизилась на 24,7% (з 0,91 до 0,68 грн), капіталоозброєність праці збільшилась на 15,2% (з 717,7 до 826,8 тис. грн на працівника). Водночас технічний стан основних засобів погіршується: коефіцієнт зносу збільшився з 17,5% до 21,3%, коефіцієнт придатності знизився з 82,5% до 78,7%, що свідчить про недостатні обсяги оновлення для компенсації зношування.

Факторний аналіз встановив, що зростання капіталовіддачі на 36,1 грн забезпечено позитивним впливом збільшення вартості валової продукції (+40,0 грн), який переважив негативний вплив зростання вартості основних засобів (-3,9 грн). Це підтверджує ефективніше використання виробничого потенціалу, але водночас вказує на необхідність активізації інвестиційної діяльності.

На підставі проведеного дослідження розроблено комплекс практичних пропозицій щодо удосконалення обліку та впровадження внутрішнього аудиту основних засобів у ТОВ «Перемога»:

- Організаційні заходи: затвердити Положення про облік та контроль основних засобів, яким визначити порядок здійснення операцій, відповідальність посадових осіб, процедури внутрішнього контролю; укласти договори про повну матеріальну відповідальність з усіма матеріально-відповідальними особами; запровадити практику щоквартальної звірки наявності основних засобів з даними обліку.

- Методичні удосконалення: впровадити чотирирівневу систему аналітичного обліку: за субрахунками → виробничими підрозділами → видами культур → інвентарними об'єктами; доповнити облікову політику переліком видів ремонтних робіт з чітким розмежуванням поточного ремонту та поліпшень; запровадити систему щоквартальних управлінських звітів щодо стану основних засобів для директора підприємства; відкрити субрахунки 2-го порядку до рахунку 156 для деталізації обліку поліпшень основних засобів.

– Технологічна модернізація: впровадити комплексну автоматизовану систему «Дебет+» з модулями «Основні засоби та нематеріальні активи» та «Сільськогосподарське виробництво»; забезпечити автоматичне нарахування амортизації, контроль строків корисного використання, автоматичний розподіл амортизації МТП за культурами; перевести інвентарні картки в електронну форму з автоматичним формуванням звітності; передбачити бюджет впровадження на рівні 36–55 тис. грн з очікуваним скороченням трудомісткості на 25–35 годин на місяць.

– Впровадження внутрішнього аудиту: створити постійно діючу Комісію з внутрішнього аудиту у складі заступника директора (голова), головного бухгалтера та економіста; затвердити Положення про Комісію, програми аудиторських перевірок; запровадити тест оцінки системи внутрішнього контролю (22 питання, п'ять блоків); розробити форму аудиторського висновку з чіткою структурою та процедурою контролю виконання рекомендацій.

Комплексне впровадження запропонованих заходів дозволить досягти наступних результатів:

- скорочення трудомісткості облікових процедур на 60–70%; усунення ризику арифметичних помилок при нарахуванні амортизації; забезпечення оперативного доступу до аналітичної інформації про стан основних засобів; підвищення якості документального оформлення операцій.

- підвищення прозорості та достовірності даних про матеріально-технічну базу; оперативне виявлення відхилень та зловживань; своєчасне прийняття рішень щодо оновлення та списання основних засобів; оптимізація структури витрат на ремонт і поліпшення.

- зниження ризиків недоотримання податкових пільг та штрафних санкцій; оптимізація податкового навантаження через коректне розмежування витрат; підвищення інвестиційної привабливості підприємства завдяки достовірній фінансовій звітності.

- зміцнення фінансової стійкості ТОВ «Перемога»; створення передумов для сталого розвитку матеріально-технічної бази; адаптація облікової системи до вимог цифрової трансформації економіки; підвищення конкурентоспроможності на аграрному ринку України.

Таким чином, проведене дослідження дозволило теоретично обґрунтувати та розробити практичні рекомендації щодо удосконалення обліку та аудиту основних засобів у сільськогосподарських підприємствах. Впровадження запропонованих заходів у ТОВ «Перемога» створить сучасну ефективну систему управління необоротними активами, забезпечить дотримання вимог законодавства та оптимізацію використання виробничого потенціалу підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамчук Ю.Г. Фінансовий облік: конспект лекцій. Суми: Сумський державний університет, 2018. 395 с.
2. Аудит: навчальний посібник / С.І. Дерев'янка та ін. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 380 с.
3. Бабяк Н.Д. Амортизаційні відрахування як фінансове джерело відтворення основних засобів підприємств. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка»*. 2005. № 10 (82). С. 177–185.
4. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика: навч.-практ. посіб. / Н.І. Верхоглядова та ін.. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 536 с.
5. Васильків М.Р., Чубай В.М. Аудит операцій з основними засобами: методика, чинники, які потрібно враховувати, помилки та порушення, що виявляються. *Молодий вчений*. 2021. №4(92). С. 288-296.
6. Верига Ю. А. Бухгалтерський облік : навч. посібник. Київ : Центр навчальної і практичної літератури, 2019. 520 с.
7. Верхоглядова Н. І. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика : навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2021. 536 с.
8. Виноградова М.О., Жидєєва Л.І. Аудит: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2022. 500 с.
9. Внутрішній аудит: навчальний посібник / за ред. Ю.Б. Слободяник. Суми: ТОВ «ВПП «Фабрика друку», 2018. 248 с.
10. Горбань С.Ю. Оцінка основних засобів за справедливою вартістю: вимога сьогодення. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 15. С. 820-824.
11. Гречко С.М. Особливості визнання основних засобів в цілях бухгалтерського обліку та оподаткування. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2011. № 3 (21). Ч. 2. С. 23–31.
12. Гринман Г.І. Бухгалтерський облік в сільському господарстві. М.: Агропромздат, 1989. 495 с.

13.Гуцаленко Л. В., Гловюк А. С., Ковальчук І. В. Організація обліку та аудиту основних засобів. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск № 8. С. 741-747. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/8_ukr/123.pdf.

14.Джеджула В.В., Єпіфанова І.Ю., Волоська Н.Р. Сутність поняття «основні засоби». *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2016. Вип. 4(04). С. 127-131.

15.Довжик О.О., Гапонюк А.І. Особливості обліку основних засобів у сучасних умовах господарювання. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 25. С. 803-807.

16.Дубініна М. В., Сіренко Н. М. Особливості організації внутрішнього аудиту основних засобів. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2006. Випуск 2. С. 78-83.

17.Жадан Т.А., Лозова Н.В. Економічна сутність основних засобів підприємства: обліковий аспект. *Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*. 2015. Вип. 8. С. 1112-1116.

18.Жарікова О. О. Первинний облік основних засобів: удосконалення типових форм. *Вісник СевНТУ: зб. наук. пр.. Серія: Економіка і фінанси*. 2011. Вип. 116. С. 55-59.

19.Жук В.М., Замлінський В.А., Найда А.В. Облік та звітність в інформаційному забезпеченні аграрної політики: шанси від громадянського суспільства. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. Том 8. № 2. С. 52-58. URL: <http://ujae.org.ua/oblik-ta-zvitnist-v-informatsijnomu-zabezpechenni-agrarnoyi-polityky-shansy-vid-gromadyanskogo-suspilstva/>

20.Замлінський В.А. Облік основних засобів: переосмислення принципів та завдань. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/oblik-osnovnih-zasobivpereosmislennya-principiv-ta-zavdan.html> (дата звернення: 29.04.2026)

21.Інструкція «Про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій».

Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р.. № 291. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення: 29.03.2026)

22.Кафка С.М. Відображення вибуття основних засобів в бухгалтерському обліку. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2017. №3. Том 1. С. 66-73.

23.Колісник О.П., Поліщук М.С. Теоретичні аспекти обліку основних засобів. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 19. С. 1282-1289.

24.Костюнік О.В., Наконечна А.А. Економічний зміст та класифікація основних засобів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 21. С. 177-180.

25.Леонова Ю.О. Особливості обліку основних засобів в умовах дії Податкового кодексу України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 16. С. 872-876.

26.Лучко М. Р. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності: навч.посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 390 с.

27.Манухіна М. Ю. Особливості аудиту операцій з основними засобами на підприємстві. *Інноваційна економіка*. 2013. № 10. С. 128–132.

28.Матвійчук Л. Аудит основних засобів в аграрному секторі: специфіка, завдання та перспективи. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2020. Вип. 1. С. 38-48.

29.Матвійчук Л.О. Обґрунтування напрямів організації внутрішнього аудиту основних засобів сільськогосподарських підприємств. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. №1. С. 231-240.

30.Матвійчук Л.О. Формування інформаційно-організаційної системи управління та обліку основними засобами аграрних підприємств. *Економічний дискурс*. 2020. Вип. 1. С. 41-51.

31.Мац Т. П. Посилення організації аудиту основних засобів у сільськогосподарських підприємствах. *Вісник Сумського аграрного університету*. 2011. Вип. №2 (10). С. 161-167.

32.Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики: [пер. з англ.] О.В. Селєзньов, О. Л. Ольховікова, О. В. Гик, Т. Ц. Шарашидзе, Л. Й. Юрківська, С. О. Куліков. К.: ТОВ «ІАМЦАУ «СТАТУС», 2006. 1152 с.

33.Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» від 01.01.2012 р. (зі змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text (дата звернення: 29.03.2026).

34.Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» від 01.01.2012 р. (зі змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_015#Text (дата звернення: 29.03.2026).

35.Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСБО для МСП, включаючи МСБО та тлумачення КТМФЗ, ПКТ). Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text (дата звернення: 29.03.2026).

36.Михайлов А.М. Основні засоби: визначення та класифікація. *Вісник СДАУ*. 2001. Вип. 1(10). С. 156-159.

37.Найда А.В., Чигіна Х. С. Науково-методичні аспекти аналізу основних засобів. *EconomicBulletin of the Black Sea Littoral*.2022, Issue 3, С. 59-67 <https://ebbsl.com.ua/index.php/visnuk/article/view/37>

38.Найда А.В., Крюкова І. О., Селіванова Н.М., Гнатєва Т.М. Імплементация технологій штучного інтелекту в обліково-аналітичне забезпечення сільськогосподарських підприємств. «Modern Economics» 2025. №51. С. 151-158 DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V51\(2025\)-19](https://doi.org/10.31521/modecon.V51(2025)-19)

39.Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» Із змінами внесеними наказами Мініфіну від

27.06.2013 р. №627 від 08.02.2014 р. №48 URL: <http://buhgalter911.com/Res/NPSBO/NPSBO1.aspx>. (дата звернення: 29.03.2026)

40. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. №92 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 15.03.2026)

41. Неміш Ю.В. Поняття «основні засоби» у сучасних наукових дослідженнях. *Аграрна економіка*. 2012. Т. 5. № 3–4. С. 181-187.

42. Нікова Н. Г., Федорченко М. С. Використання цифрових технологій в обліково аналітичному забезпеченні. Сталий розвиток економіки та агробізнесу: погляд молодих дослідників: Збірник матеріалів Наукового студентського форуму, 28 квітня 2026 року. Одеса, ОДАУ. 2026. С. 97-100.

43. Огійчук М. Ф., Плаксієнко В. Л., Панченко Л. Т. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах: підручник. 4-е вид., перероб. і допов.; за ред. М. Ф. Огійчука. К.: Алерта, 2009, 631 с.

44. Огійчук М. Ф., Утенкова К. О. Організація і методика аудиту. Київ : Алерта, 2016. 304 с.

45. Олійник С.О. Внутрішній аудит як необхідність підвищення ефективного управління підприємством. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2014. №3. С.250-253

46. Палюх М.С., Матвійчук Л.О. Оцінка стану та використання основних засобів в аграрному секторі економіки. *Сталий розвиток економіки*. 2015. №2(27). С. 208-214.

47. Панасюк В.М., Мельничук І.В., Мужевич Н.В. Бухгалтерський облік : навч. посібник. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 330 с.

48. Панчук Л.В. Економічна сутність основних засобів, їх класифікація та оцінка. *Формування ринкової економіки*. 2014. № 5. С. 513-521.

49.Партин Г.О. Загородній А.Г., Ясінська А.І. Управлінський облік: практикум. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. 364 с.

50.Петренко А.Я., Попова В.Д. Організація обліку основних засобів та шляхи її вдосконалення. Економіка і суспільство. 2018. №18. С. 994-1001. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/138.pdf (дата звернення: 29.03.2026)

51.Податковий кодекс України: від 2 грудня 2012 року № 2755-VI зі змінами та доповненнями. Відомості Верховної Ради України URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (дата звернення: 29.03.2026)

52.Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банку України» від 20.12.2005 р. № 480 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0040-06>. (дата звернення: 29.04.2026)

53.Правдюк Н.Л., Коваль Л.В., Коваль О.В. Облікова політика підприємства. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 647 с.

54.Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

55.Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996 - XIV URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (дата звернення: 29.03.2026)

56.Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банку України: Постанова Правління Національного банку України від 20 грудня 2005 р. № 480. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0040-06>. (дата звернення: 29.03.2026)

57.Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів : Закон України від 30 вересня 2003 р. № 561. Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text> (дата звернення: 29.03.2026).

58.Русов А. Відтворення основних фондів аграрних підприємств: теоретичні аспекти та сучасні тенденції. *Студентський науковий вісник, м. Миколаїв. Миколаїв*, 2019. С. 64-68.

59.Сазонов Р. В., Данилов Є. Ю., Єгоров Є. О. Проблеми організації обліку витрат інноваційної діяльності та шляхи їх вирішення. *Економічні науки*. 2018. № 11. С. 316-322.

60.Семенишена Н. В., Радченко О. Д. Інформаційне забезпечення оцінки потенціалу аграрних підприємств. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Фінанси і кредит*. 2010. Вип. 1. С. 236-239.

61.Сирцева С. В., Чебан Ю. Ю. Методичні підходи щодо проведення аудиту основних засобів у сільськогосподарських підприємствах. *Modern Economics*. 2017. № 5. С. 111-121.

62.Скоробогатова Н.Є. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Київ: Політехніка, 2017. 248 с.

63.Слюсаренко В.Є. Практикум з бухгалтерського обліку. Київ: ЦУЛ, 2019. 388 с

64.Сторожук Т. М., Дойонко А. М. Особливості складання фінансової звітності в країнах «Великої сімки». *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 2 (19). С. 398-403.

65.Сук П. Облік переоцінки основних засобів. *Бухгалтерія в сільському господарстві*. 2005. №7. С. 2-4.

66.Сук Л.К., Сук П.Л. Фінансовий облік: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ, 2012. 647 с.

67.Ткаченко Н. М. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. 2-ге вид. доповн. і переробл. Київ: Алерта , 2020. 192 с.

68.Федоронько Н. І. Облік і внутрішньогосподарський контроль необоротних матеріальних активів на підприємстві: дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.09. Тернопіль : ТНЕУ, 2011. 210 с.

69.Фінансовий контроль, ревізія, аудит. / за ред. О.Г. Пустова, Миколаїв: МНАУ, 2018. 72 с.

70.Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: підручник [М.Ф. Огійчук. В.Я. Плаксієнко, М.І. Беленкова та ін.]. К.: Алерта, 2011. 1042 с.

71.Хорунжак Н., Кощинець М., Кондрюк Л. Інституційні засади якості аудиту й аудиторської діяльності в Україні. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2018. №3-4. С. 67-76.

72.Шара Є.Ю. Бухгалтерський фінансовий та податковий облік: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 422 с.

73.Шара Є.Ю. Бідюк О.О., Соколовська-Гонтаренко І.Є. Бухгалтерський фінансовий та податковий облік: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 424 с.

74.Шиш А.М. Облік і аудит: навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. і доповн. Київ: ЦП «Компринт», 2017. 346 с.

75.Яковишина Н.А., Яковенко К.А. Теоретичні основи обліку основних засобів. *Молодий вчений*. 2018. №5(57). С. 779-782.

ДОДАТКИ